

תשרי
TEVET
ŠVAT
רוש חודש
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Synagoga v Budyni, kresba A. Jandy, 1920.

Federace ŽO už několik let usiluje o záchranu synagogy v Budyni nad Ohří. V letošním roce by mělo dojít k jejímu odkoupení a zahájení celkové rekonstrukce této cenné židovské památky.

OCENENIE PRE WETZLERA A VRBU

Správna rada Nadácie Jána Langoša udeľuje každoročne zahraničnú a domácu cenu Jána Langoša. Udeľovanie ceny sa koná vždy 10. decembra, ktorý je Medzinárodným dňom ľudských práv.

Držiteľom zahraničnej Ceny Nadácie Jána Langoša sa stal český filozof, prekladateľ, vysokoškolský pedagóg, publicista a signatár Charty 77 Ján Sokol. Ocenenie si prevzal počas slávnostného večera v aule Univerzity Komenského v Bratislave.

Laureátmi národnej Ceny Nadácie Jána Langoša in memoriam sa stali Alfréd Izrael Wetzler a Rudolf Vrba, ktorým sa počas druhej svetovej vojny podarilo utiecť z koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau (Osvienčim) a podať o ňom svedectvo. Za Alfréda Wetzlera prevzal cenu zástupca Múzea SNP v Banskej Bystrici a predmetný artefakt (soška) bude umiestnený v stálej Slovenskej národnej expozície v Osvienčime. Za Rudolfa Vrba prevzali cenu spoločne jeho manželky Gerta Vrbová a Robin Vrba.

Ocenenia pre osobnosti zo Slovenska a zahraničia, ktoré významnou mierou prispeli k odhaľovaniu pravdy, boju za slobodu a ľudské práva i posilňovaniu občianskej odvahy udelila nadácia už po desiaty raz. Súčasťou slávnostného večera bol aj krst knihy Ján Langoš. Strážca pamäti. Kniha vychádza pri príležitosti desiateho výročia úmrtia Langoša, ktorý bol zakladateľom Ústavu pamäti národa. *jj*

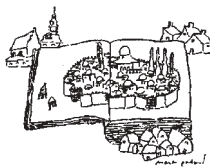
PŘÁTELSKÉ ROZLOUČENÍ

Izraelský velvyslanec Gary Koren (57) opouští Prahu. Od ledna příštího roku bude působit v Moskvě. Do ruského hlavního města se vrací po 25 letech, kdy zde zastával funkci prvního tajemníka velvyslanectví. V úterý 13. prosince se na přátelském a neformálním setkání v budově pražské Židovské radnice rozloučil s představiteli židovských obcí a organizací v České republice. Koren působil na postu izraelského velvyslance v ČR od roku 2013, kdy vystřídal Jaakova Leviho. Ve své funkci přispěl k rozvoji česko-izraelských vztahů především v oblasti vzdělávání, vědeckého výzkumu a kultury. Během jeho působení například vznikl známý festival „Dny Jeruzaléma“. Podpořil také české wikipedisty, informující o blízkovýchodních tématech. *ztis*

ŽIDOVSKÁ ROČENKA 5777

Letošní *Židovská ročenka* se skládá z jedenácti textů. První z nich představuje část disertační práce **Terezy Krekulové**, věnované rabi Nachmanovi z Braslavi. Autorka

AKTUALITY

Gary Koren & spol. při setkání na rozloučenou na Židovské radnici. Foto Petr Balajka.

se životem i dílem této významné postavy chasidismu zabývá řadu let a je také autorkou prvního úplného překladu jeho *Sipuraj maasijot* (Příběhy rabi Nachmana) do češtiny. Francouzky píšící **Armand Laferrère** vydal v roce 2013 knihu *Svoboda lidí – Politické čtení Bible*. Bible je částí západoevropských intelektuálních elit vykládána jako zdroj totalitarismu a monoteismus jako hlavní činitel agresivity, především náboženské a politické. Zkoumání historických pramenů toho, co umožnilo, aby se objevila kultura oslavující svobodu jednotlivce a ochranu slabých, však Armanda Laferrère přivedlo ke zcela jiným závěrům. Text *Saul a David neboli O slabostech králů* představuje první část stejnojmenné čtvrté kapitoly jeho knihy. Izraelský historik **Šlomo Avineri**, je autorem mnoha publikací, jež se vyznačují nejen vysokou odborností, ale i čtivým a přístupným stylem. Nejnověji publikoval biografii Theodora Herzla – její český překlad vyjde na jaře 2017 v Seferu. V *Židovské ročence* otiskujeme 4. kapitolu této práce. Německy psané paměti **Morice Fantla** (1858–1930) zachránil archivář v Mnichovicích u Říčan poté, kdy byli Fantlovi roku 1942 zařazeni do transportu. Mapují osudy čtyř generací rodiny, tedy téměř století; končí obdobím první světové války. Je to laskavé a vtípné vyprávění o pohnutých osudech a starostech, které rodina Fantlových vždy nakonec nějak překoná-

vá. *Ljubka*, povídka rusky píšící autorky žijící dnes v Izraeli **Diny Rubin**, je skvěle napsaná povídka, odehrávající se v asijské části Sovětského svazu v době, kdy byli židovští lékaři nařčeni z podílu na úmrtí diktátora Stalina. Také **Chava Volovič**, která strávila devatenáct let v sovětských věznicích a táborech, píše *Rusky*. Je autorkou řady povídek, v nichž pro lidskou paměť a navzdory osudu zachovala příběhy těch, kteří nepřežili. Sem patří i naše ukáзка z knihy *Příběh bez názvu*, nazvaná *Dožít, co jsem nestihla*. Profesor **Jan T. Vilček**, který v půli šedesátých let emigroval do USA a stal se tam profesorem mikrobiologie na Lékařské fakultě Newyorské univerzity, je autorem knihy *Láska a věda*. V otištěné ukázce vzpomíná Vilček na válečná léta na Slovensku. **Esther Bendahanová Cohenová**, narozená roku 1964 v sefardské rodině v Tetuánu na severu Afriky, také vzpomíná – na dobu, kdy musela opustit Maroko a odejít do Španělska. Její text se jmenuje *Nech ji tu, vždyť se vrátíme*. Český píšící **Meir L. Dohnal** napsal mírně autobiografickou povídku *Jak Babu a pan Kyncl popravili Stalina*. Jak název napovídá, odehrává se v padesátých letech minulého století. **Alfred Bodenheimer** je švýcarský literární vědec a judaista. Kromě řady vědeckých monografií začal psát – s velkým úspěchem – detektivní příběhy z židovského prostředí. Otištěné ukázky jsou z jeho poslední, už třetí detektivky *Mesiáš nepřichází*. **David Jan Novotný**, autor českého jazyka, se ve své povídce *Setkání po letech* věnuje dědečkům, vnukům i pradědům několika generací, kteří se složitě setkávají, aby se nakonec sešli.

Židovská ročenka 5777 (2016/2017) má 200 stran, barevnou obálku a v prodeji bude od poloviny ledna 2017. *jd*

OBSAH

Sidra na tento měsíc 4–5
Právníčka a feministka
 rozhovor s Yifat Bittonovou 6–7, 9
Židovská média 2016
 Židovští novináři v Jeruzalémě 8–9, 11
 ŽMP a projekt EHRI 10
Schoenberg a Radok 11
Lampa rampa nebo pampa
 Ze vzpomínek Michala Mareše 12–14
 Básně Jiřího Steina 15
Španělští hrdinové
 ocenění pro 18 diplomatů 16–17
 Příběh z Haify 17
Etika v izraelské armádě 18–19
 Deborah Lipstadtová o antisemitismu 20
 Izrael: Rok oživující minulosti 21
 Výběr z českých médií 22
 Kalendárium 23
 Zprávy, kultura, inzerce 24–27
 Zprávy ze světa 28

V poslední době se i v českých luzích a hájích rozmohla jakási edukativní zkratkovitá sdělení, která mají za úkol upoutat a zároveň přinést zajímavá fakta. Objevují se ve veřejném prostoru, na reklamních panelech, televizních spotech, inzerátech a začínají slovy „Věděli jste, že ...“.

Dovolíme si takovýto úvod také použít: Věděli jste, že jedna z nejméně protiizraelsky naladěných zemí v Evropě je Irsko? Samozřejmě k takovému tvrzení neexistují žádné statistiky, ale podle toho, co z daného teritoria zaznívá, lze usuzovat, jaké jsou nálady a trendy.

A skutečně, Irsko drží – pravděpodobně po Švédsku – tento evropský primát. Potvrzují to i lidé, kteří zde dlouhodobě žijí, a nejsou to jen izraelské diplomaty (současný velvyslanec Zeev Boker začínal svou diplomatickou kariéru před pětdvaceti lety v Praze). I obyčejný koncert izraelské jazzové zpěvačky, který by u nás zaujal hlavně hudební fandky, dokáže do ulic Dublinu přitáhnout masu protestujících. Mnozí pozorovatelé proto mluví o tom, že Irové – jakkoli jsou to vesměs milí a slušní lidé – mají zvláštní nemoc: jakmile se jen vysloví jméno „Izrael“, zatmí se jim před očima, nevidí a neslyší.

Proč se tedy výroční zasedání Světového židovského kongresu (WJC) konalo letos v Dublinu? Zlé jazyky tvrdí, že magickým slovíčkem, které Dublinu zajistilo pořadatelský 3. fóra výkonných ředitelů je „Guinness“. Což je samozřejmě nesmysl. Naopak, k radovánkám tohoto typu není v nabitém programu třídní konference téměř žádné místo. Navíc v situacích, kterým dnes židovské komunity čelí, a to nejen v Evropě, ale na celém světě. Jednání bylo proto nanejvýš pracovní.

PROFESIONÁLOVÉ

Formát setkání profesionálních pracovníků židovských organizací byl zahájen před třemi lety v Praze. Tak trochu kopíruje model, který zavedl Evropský židovský kongres, ale je daleko širší, jak co do počtu účastníků, tak co do okruhu projednávaných té-

mat. Jedním z důvodů, proč si WJC osvojil tento nápad, je kontinuita. Prezidenti židovských institucí se scházejí také jednou za rok, ale mnozí se postupně – podle délky mandátů v jednotlivých zemích – mění. Profesionálové však většinou zůstávají. A k řešení jednotlivých problémů mají mnohdy daleko blíže.

To se projevilo letos i v Dublinu, kde došlo mimo jiné i na simulovanou situaci bezpečnostní hrozby, kdy bylo názorně předvedeno, jak by se měl kdo chovat v případě krize. Nemusí jít

VĚDĚLI JSTE, ŽE...

O setkání WJC v Dublinu

jen o teroristický útok – kterým byly bohužel některé židovské komunity v Evropě nedávno vystaveny –, ale i o přírodní katastrofu (např. u nás před lety povodně), dopravní neštěstí, požár atd.

Již delší dobu se mluví o tom, že bude zaveden systém, který propojí židovské komunity v jednotlivých regionech tak, aby si mohly obratem předávat informace o případných bezpečnostních hrozbách. Dochází však k nešťastné situaci, kdy jsou – oproti původní dohodě – vyvíjeny systémy dva, jeden evropským kongresem a druhý světovým. To vyvolalo u většiny – především evropských – účastníků značnou nevoli.

SITUACE SE HORŠÍ

Je vždy velmi zajímavé, ale zároveň i znepokojivé, vyslechnout referáty účastníků z různých světadílů. Podle letošních příspěvků se zdá, že situace se zhoršuje nejen v Evropě, ale i např. v Jihoafrické republice nebo v mnoha zemích Latinské Ameriky.

Velký nárůst antisemitských projevů je zde motivován především – právě tak, jako v Irsku – velkou animozitou vůči Izraeli. Hnutí BDS (Boycott, Divestment, Sanctions), které zachvátilo především levicové intelektuální kruhy, je v mnoha zemích – za značné podpory médií – na vzestupu a často nerozlišuje, co se týká Izraele a co Židů, ať už žijí kdekoli.

Velká část letošní agendy byla věnována také práci s novými médii. Jednotlivé komunity i jejich zastřešující regionální zastoupení dnes pracují standardně se sociálními sítěmi, mají často vlastní portály a na jejich webových stránkách se objevují nejen aktuality a komentáře, ale dávají prostor blogům, virálům či dalším zcela novým formátům, které oslovují především mladé lidi. A jsou to také často mladí, kdo je sami produkují. I přes obrovský elán a entuziasmus se však občas objeví něco, co trochu – především těm starším, kteří žili za železnou oponou – připomíná Komsomol...

PREZIDENT POETA

Setkání WJC jsou vždy

na vysoké politické úrovni. Nebylo tomu jinak ani v Dublinu, účastníky přijal prezident Irské republiky Michael D. Higgins. Poslechněme si, co mj. řekl:

„*Ceád mile fáilte* (vítejte na tisíckrát) v *Áras an Uachtaráin*, v Irsku. Chci především poděkovat Maurici Cohenovi, předsedovi Rady židovské reprezentace, za to, že vás sem přivedl. Je to příznačné pro dynamiku a odhodlanost, s jakou malá židovská komunita přispívá do všech sfér života na našem ostrově, ať už je to umění, věda či politika.

Přicházíte k nám však v době velké nejistoty, v době, kdy se my, jakožto bezprostřední sousedé, teprve začínáme vyrovnávat s rozhodnutím Spojeného království opustit Evropskou unii... Právě proto je dnešní doba důležitá k tomu, abychom se vrátili k otázce lidských práv. Musíme odmítnout amnézii a přihlásit se k etickému rozměru paměti, ve které bychom se neměli ztrácet. Naopak, měla by nás povzbudit v našem úsilí čelit výzvám budoucnosti. V tom je právě vaše zkušenost neocenitelná a my všichni bychom se z ní měli poučit. Jed antisemitismu nesmíme nechat šířit.“

Michael Higgins byl svého času irským ministrem kultury, je básník a spisovatel a velmi vřele vzpomínal na svá setkání s Václavem Havlem.

A pak, že jsou v Irsku antisemité.

TOMÁŠ KRAUS

JEHUDA A JOSEF

Když byli Josefovi bratři osočeni z krádeže poháru, řekli jeho zástupci: *Ten z tvých otroků, u něhož by se ta věc našla, ať zemře, a my budeme otroky tvého pána.* Poté co byl pak pohár objeven ve věcech nejmladšího z nich a byli předvedeni před Josefa, musil si být proto Jehuda jist tím, že tu věc do Benjaminova vaku dal podstrčit sám vladař, a nemá smysl se dovolávat jeho smyslu pro spravedlnost.

Chápal však jeho nesmyslnou podlost jako Boží trest za to, co spáchali na Josefovi, aniž samozřejmě tušil, že je to Josef, kdo je šikanuje, a ujal se proto za všechny bratry slova v tomto duchu. *Bůh našel vinu na tvých služebnících, takže budeme otroky našeho pána jak my, tak ten, v jehož ruce byl nalezen ten pohár.* Na to však vladař, aby projevil svou „spravedlnost“, namítl: *Běda mi, učinit něco takového! Otrokem mi bude ten muž, u něhož byl nalezen pohár, a vy můžete v míru odejít za svým otcem! Tu k němu přistoupil Jehuda a řekl: „Pane, dovol svému služebníkovi promluvit slovo k sluchu mého pána a nehněvej se na svého služebníka...“*

Rašího komentář přitom vyzvedává Jehudovo odhodlání, promítající se do slov *Tu k němu přistoupil*, poněvadž Josef byl pánem situace nejen jako vladař, ale i jako soudce. V této bezvýhodné situaci však k němu Jehuda přistoupil jako rovný k rovnému *tvrdými slovy*. Slova „v mých očích jsi jako faraon“ proto vykládá citovaný midraš jako odkaz na faraona, jehož Bůh potrestal malomocenstvím, protože se zmocnil Sáry. Jehuda prý dokonce Josefovi vyhrožoval, že *jestli ho rozzuří, zabije jeho i jeho pána.* Text Tóry (1M 44,18–34) však nic takového neobsahuje a důvod, proč Jehuda k mocnému vladaři Egypta přistoupil, nedbaje svého a jeho postavení, spočívá především v tom, že chtěl promluvit k jeho sluchu, oslovit jeho duši z hlubin duše vlastní. *Jak bych měl nyní přijít k tvému služebníkovi, svému otci, a ten chlapec by nebyl s námi, když je jeho život svázán s jeho životem? Vida, že chlapce není, zemře, a tví otroci by uvrhli šediny tvého služebníka, našeho otce, do hrobu v zoufalství! Tvůj služebník se však otci za chlapce zaručil, řka: Kdybych ti ho nepřivedl, zhřešil bych vůči svému otci po všechny dny! Ať tedy za toho chlapce zůstane pánovi otrokem tvůj služebník a chlapec se vrátí s bratry!*

Jehudova velikost spočívala právě v tom, že mluvil k vladaři Egypta jako

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

člověk k člověku a upřímně mu sdělil své nejosobnější důvody, proč nabízí svou svobodu za svobodu nejmladšího

Efraim Moses Lilien: Jehuda.

bratra. Teprve nyní nabývá smyslu vyprávění o osudech Jehudy, které vyprávěč vložil do vyprávění o Josefových osudech hned poté, co bratři – na Jehudovu radu – Josefa prodali do otroctví. *Vzali Josefovu košili, zařízli kozla a ponořili košili do krve a nechali ji donést otci. A on ji poznal a řekl: Je to košile mého syna, divá zvěř ho sežrala, dojistá roztrhán byl Josef! A Jaakov roztrhl svůj šat a kolem beder si dal pytlou a dlouhá léta truchlil nad svým synem. – A onoho času Jehuda opustil své bratry, protože ani tehdy nemohl hledět na zlo, které postihlo jeho otce.* Raději, než by celá léta na to hleděl a jako ostatní se snažil utěšit otce lží, zvolil exil mezi pohany.

V každém případě však jedná diametrálně odlišně nežli Josef, jenž bratry podrobil těžké zkoušce, aby se ujistil, že

litují svého činu. Bezdůvodné obvinění, že přišli do Egypta jako zvědové, dovršil tím, že obvinil z krádeže Benjamin, když mu jej přivedli na důkaz, že zvědy nejsou. Bratři, kteří ho do Egypta prodali, byli synové otcovy ženy Ley, zatímco on a Benjamin byli syny Rachel. Proto pro ně vytvořil situaci, kdy skutkem prokážou, že je jim bratrův život drahý jako jejich vlastní. Byl nad věcí i proto, že pochopil svou roli, již mu v tomto příběhu přiřkl Bůh, když jej v době hladomoru učinil místokrálem v Egyptě. Vzápětí nato, co jej Jehuda svou upřímností vyvedl z konceptu a on přiznal svou identitu, řekl: *Po těchto dvou letech hladomoru v zemi bude ještě pět let bez orby a žní. Ale Bůh mne poslal před vámi, aby vám zajistil na zemi pokračování a zachoval vás naživu, a vyváznete v hojném počtu! Vězte, že ne vy, ale Bůh mne poslal a ustanovil mne za faraonova otce, za pána nad jeho dvorem a za vládce nad celou zemí Micrajim!* Naproti tomu jednal Jehuda tak, jak jednat měl, protože se spoléhal na přítomnost božské duše i v těle egyptského vladaře, aniž mohl tušit, že jím je Josef. Přestože byly jeho zbraněmi „jen“ láska k otci a pravda, byly to zbraně, jimiž si získal respekt u starších bratrů, u Josefa a především u jejich otce.

Je tu však ještě něco, co později, když Jaakov žehnal svým synům, na Jehudovi ocenil, a to, že v kritickém okamžiku na sebe bral zodpovědnost za své skutky. Tenkrát, když zabránil zabití Josefa a přenechal Bohu, aby utvářel jeho život, i tehdy, když se rozešel se svými bratry a opustil otce, kterého nade vše miloval, a také nyní, když za Benjaminu nabídl svou svobodu. V jeho mužném srdci a ne v Josefově moudrosti spatřil Jaakov současného i budoucího krále Izraele. *Ty, Jehudo, tebe tví bratři chválí, tvá ruka je na šíji tvých nepřátel, tobě se budou klanět synové tvého otce! Jehuda je mladý lev, z krvavé hostiny ses zvedl, synu můj! Trhal, jako lev se rozložil, a kdo lva přinutí vstát? Dokud nepřijde jeho mírotvorce a nepodřídí mu národy, nebudou Jehudovi odňaty žezlo a soudcovská hůl mezi jeho nohama!* (1M 49,9–12)

Zamyslíme-li se tedy nad tím, proč mu midraš vložil do úst hrozbu, že zabije jeho i faraona, není pro to jiné vysvětlení, než že jeho ústy a činy mluvil a jednal sám Bůh.

EFRAIM K. SIDON
vrchní zemský rabín

O NEPŘEDVÍDÁNÍ BUDOUCNOSTI**Vajechi (1M 47,28–50,26)**

Když Jaakov umíral, svolal si své syny a chtěl jim před smrtí požehnat. „Jaakov svolal své syny a pravil: Sejděte se a já vám povím, co se vám přihodí koncem dnů. Shromážděte se a slyšte, synové Jaakovovi, naslouchejte Jisraeli, svému otci.“ (1M 49,1–2) V líčení této scény nás však zarazí, že druhá, opakovaná věta je neúplná. Chybí v ní to, co Jaakov sliboval, že poví, tedy to, co se stane v budoucnu. Raši to komentuje takto: „Jaakov si přál zjevit budoucnost, ale opustila ho Boží přítomnost.“ Pokusil se předvídat, ale nedokázal to.

Nejedná se o žádnou maličkost, ale o zásadní rys židovské spirituality. Dominujeme se, že nelze předvídat lidskou budoucnost, neboť tu tvoříme sami svou volbou. Zatímco starověcí Řekové věřili v osud, a dokonce v nevyhnutelný osud, zosobněný postavou Ananke, Židé nic takového neznali. A kupodivu přes veškerá utrpení, jež zakusili, nemá biblická hebrejščina výraz pro tragédii. Slovo *ason* znamená pohromu, ale nikoli tragédii v klasickém smyslu, tedy drama s truchlivým koncem, jehož hrdinovi je souzena zkáza, ať už kvůli nějaké charakterové chybě, nebo kvůli sporu s nadpřirozenými silami, osudem. Judaismus takové slovo nezná, protože v osud – cosi daného a neodvratitelného – nevěříme. Jsme svobodni, máme možnost volby. Anebo, jak vtipně poznamenal I. B. Singer: „Musíme být svobodni – nic jiného nám nezbývá.“

Nejpůsobivěji to vyjadřuje modlitba Unetane tokef, již pronášíme na Roš hašana a Jom kipur. Poté, co jsme řekli: „Na Roš hašana je zapsáno a na Jom kipur zpečetěno... kdo bude žít a kdo zemře,“ pokračujeme slovy: „Ale pokání, modlitba a dobročinnost odvracejí nedobrý úrdek.“ Neexistuje odsouzení, proti němuž bychom se nemohli odvolat, rozsudek, jež bychom nemohli zmírnit tím, že prokážeme, že jsme se káli a změnili.

Jsme svobodni, protože reagujeme nejen na fyzické události, ale i na způsob, jakým je vnímáme. Máme mysl, nejen mozky; myšlenky, nejen pocity. Jsme svobodni, protože Hospodin je svobodný a stvořil nás ke svému obrazu. Není nám souzeno selhat, nebo uspět, je to na nás. Nepředvídáme budoucnost, protože ji sami vytváříme – svými volbami, vytrvalostí a vůlí přežít.

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – leden 2017

tevet – švat

Staronová synagoga

1. 1. neděle	8. den Chanuka	
6. 1. pátek	večerní bohoslužba	15.58 hodin
7. 1. sobota	VAJIGAŠ 1M 44,18–47,27	
	hf: Ez 37,15–28	
	mincha	15.45 hodin
	konec šabatu	17.13 hodin
8. 1. neděle	<i>půst 10 tevet</i>	6.14–17.05 hodin
13. 1. pátek	večerní bohoslužba	16.07 hodin
14. 1. sobota	VAJCHI 1M 47,28–50,26	
	hf: 1 Kr 2,1–12	
	mincha	15.50 hodin
	konec šabatu	17.21 hodin
20. 1. pátek	večerní bohoslužba	16.18 hodin
21. 1. sobota	ŠEMOT 2M 1,1–6,1	
	hf: Iz 27,6–28,13; 29,22–23	
	mincha	16.00 hodin
	konec šabatu	17.31 hodin
27. 1. pátek	<i>Den památky obětí holokaustu a předcházení zločinům proti lidskosti</i>	
	večerní bohoslužba	16.29 hodin
28. 1. sobota	ŠABAT ROŠ CHODEŠ ŠVAT	
	VAJERA 2M 6,2–9,35	
	mf: 4M 28,9–15	
	hf: Iz 66,1–24	
	mincha	16.10 hodin
	konec šabatu	17.41 hodin
3. 2. pátek	večerní bohoslužba	16.41 hodin
4. 2. sobota	Bo 2M 10,1–13,16	
	hf: Jr 46,13–28	
	mincha	16.20 hodin
	konec šabatu	17.52 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.
Páteční večerní bohoslužby zde budou 6. 1. od 15.55 hodin
a 20. 1. od 16.15 hodin.*

Vyjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.

E. M. Lilien: Žehnání kněží.

PRÁVNÍČKA A FEMINISTKA

Rozhovor s izraelskou právní odbornicí Yifat Bittonovou

Foto archiv Velvyslanectví Státu Izrael v Praze.

Profesorka YIFAT BITTONOVÁ (nar. 1971) je jednou z nejvýznamnějších izraelských právních kapacit a feministických aktivistek. Studovala na Yaleově a Harvardově univerzitě ve Spojených státech a na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. V současné době přednáší na Vysoké škole práva Chaima Strikse (Haim Striks School of Law) při College of Management v Rišon le-Cion v Izraeli a je autorkou četných vysoce ceněných akademických studií. Letos byla navržena do Nejvyššího soudu Státu Izrael.

Paní profesorko, první otázku dovolte osobněji. Z jaké rodiny pocházíte a jak jste se dostala k právu?

Narodila jsem se v té části Izraele, které se někdy říká divočina: na jihu. Moji rodiče se přistěhovali z Maroka a z Jemenu, a já tak zastupuji první generaci narozenou v Izraeli. Patřím k lidem, co vždycky snili o tom, že se stanou právníky. Pamatuji si, že už jako malou mě zajímala otázka spravedlnosti. Když mi bylo zhruba devět, hluboce na mě zapůsobil film, který zachycoval skutečný příběh jednoho černošského chlapce, který byl souzen za zabití bělošské dívky, třebaže tvrdil, že je nevinný. Bylo mu teprve čtrnáct a během čtyřiaadvaceti hodin ho odsoudili a popravili – a ne-

dávno americké soudy uznaly, že byl skutečně nevinný a nedostal šanci na řádný proces. Jeho osud mi i dnes připomíná, jak by měly být soudy opatrné – a jak bedlivě by měly zvažovat, jakou mají moc. A jak by měly vnášet do světa spravedlnost, ale zároveň si být vědomy svého vlastního nebezpečného potenciálu.

Studovala jste ve Spojených státech a vyučovala jste v Číně. Jaké to pro vás byly zkušenosti?

Měla jsem ohromné štěstí v tom smyslu, že jsem studovala jak na Harvardu, tak na Yale, tedy na dvou univerzitách, kde studovat právo je čirá radost. Ale zrovna tak musím přiznat, že studium v USA je v Izraeli pro právníka-akademika chápáno jako nutnost, jako svého druhu povinnost. A připočítá k tomu fakt, že když vyrazíte za hranice vlastní země a opustíte svoje jistoty a svůj právní řád, lépe se seznámíte s jinými právními systémy – a zpětně pak jinak hodnotíte i ten vlastní. Ráda bych ale dodala, že v posledních letech se tento trend trochu mění a naši prominentní právní experti nejezdí pouze do Ameriky, ale také do Evropy, což je další výborná příležitost poučit se, jakou roli v různých zemích právo sehrává – a následně pak kvalifikovaně rozvíjet právní řád v Izraeli.

Co se mého působení v Číně týče, nebylo zas až tak zvláštní v tom smyslu, že jsem vyučovala na čínsko-americké transnárodní instituci: v době globalizace na tom, že jako Izraelka přednáším čínským studentům, nebylo nic divného. Nicméně jedinečný zážitek to byl, protože čínští studenti pocházejí z jiného kulturního prostředí, což je hodně zjevné už z jejich chování a reakcí ve třídě, a já tak měla vynikající příležitost zkoumat, jak právo působí na kulturu – a naopak. Jako příklad bych třeba uvedla, že v tzv. západní kultuře není člověk nijak povinován zachraňovat druhého nebo mu poskytnout pomoc, pokud ho do dané situace vlastní vinou nedostal – viz dopravní nehody. Nicméně moji čínští studenti se intuitivně vydávali opačným směrem a tvrdili, že normou je přece po-

moci za každých okolností, a podobných myšlenek se samozřejmě vynořovala celá řada. Navíc jsem byla první, kdo v Číně učil gender a právo, ale to by zas bylo na jinou diskusi...

Velké jméno jste si také udělala jako feministka. Jak to jde dohromady s vaší profesí?

Vlastně skvěle. V Izraeli totiž existuje velice aktivní feministická právnícká komunita, přičemž zároveň musím zdůraznit, že Izrael je velice dobře znám tím, že je myšlenka rovnosti mužů a žen oddán od samotného počátku. Myšlenka genderové rovnosti je totiž zakotvena už v našem vyhlášení nezávislosti a Nejvyšší soud na ni ve svých rozhodnutích bral vždycky zřetel.

Můj vlastní příspěvek pak spočívá v tom, že jsem začala povzbuzovat ženy, které byly nějakým způsobem sexuálně napadeny, aby se obracely na soud. A přišla jsem s tím, že za takové útoky mohou být ženy – i když nejen ženy, ale všechny oběti – finančně kompenzovány. Musela jsem proto vynalézt způsob, jakým by se utrpěná škoda dala měřit: a teď nemám na mysli pouze škodu na zdraví a na majetku, ale také třeba znevážení dobrého jména, zničení reputace. Začala jsem tedy hodnotit i neviditelné škody, na které se v minulosti nebral ohled. A po deseti letech, která od té doby uběhla, mohu prohlásit, že tahle moje bitva přinesla výsledky: v Izraeli vznikla hned celá řada právníckých firem, které se specializují právě na zastupování obětí sexuálního násilí u soudu.

Mezi feministickou agendu ale určitě také patří uzavírání sňatků a rozvody, právo na potrat a za stejnou práci stejný plat.

Sňatky se v Izraeli uzavírají v souladu s vaším náboženstvím (tedy prostřednictvím rabinátu, nebo pokud jste muslim, křesťan nebo drúz, prostřednictvím vaší náboženské instituce). Pokud jste nevěřící, je nejjednodušší uzavřít civilní sňatek v zahraničí, protože ten je pak v Izraeli automaticky přijat jako platný. Právo na potrat pak ženy jistě mají, pokud splní jisté podmínky – ty jsou však hodně liberální, a řekla bych dokonce velmi liberální v případech, kdy je ženám méně než osmnáct a více než

čtyřicet. A stejná práce za stejný plat je podle mého názoru celosvětový problém, který se týká i těch zemí, které genderovou rovnost formálně uznávají: v reálu tu prostě rozdíl jsou. Pokrok ale vidím hlavně v tom, že dnešní ženy mají přístup i k profesím, které byly v minulosti výrazně mužskou záležitostí – třeba v Izraeli, který je právem označován za národ špičkových technologií, pronikly ženy snad do všech high-tech profesí, třebaže i tam lze ještě vystopovat jakýsi pozůstatek genderových rolí.

A jak vnímáte dnešní postavení izraelských žen v armádě?

Myslím, že tady byly izraelské feministky hodně úspěšné – a že armáda je co do genderu hodně rovnostářskou institucí. Od poloviny devadesátých let, kdy se izraelský Nejvyšší soud zabýval případem Alice Millerové, která jako první napadla fakt, že ženy nemohly v armádě pilotovat letadla, jsme urazili dlouhou cestu. V tom, že ženy jsou stále častěji umísťovány na pozice pro ženy netradiční, vidím veliký pokrok. Jedním dechem však musím dodat, že když teď armáda láká do svých řad i příslušníky ultraortodoxních komunit, bojím se, že se tento příznivý dvacetiletý trend může docela snadno zvrátit. Feministická sdružení totiž silně znepokojují očekávání jistých rabinů, že ženy budou od mužů v armádě přísně odděleny – a mně nezbyvá než doufat, že naši političtí vůdci uznají, že ženy významnou měrou přispěly k budování naší armády a zasloužily se o to, že je z ní lepší a silnější instituce. A nic víc vám teď k tomu neřeknu.

Co byste podotkla k postavení žen na tzv. okupovaných územích? A k postavení izraelských Arabek?

Izraelské právo se na okupovaná území nevztahuje, takže tamní situace žen je mimo izraelský zákon. Nicméně postavení žen v arabské společnosti v rámci Izraele je pro izraelské feministky velká výzva: vzniklo už několik feministických arabsko-izraelských organizací a v čele parlamentního výboru pro rovnost žen a jejich práva stojí Ajda Tuma-Sulejmanová, arabská občanka Státu Izrael, a už tento personální fakt, myslím, hodně mění jeho důraz. Teď se Ajda například usilovně zabývá násilím,

jakému jsou arabské ženy vystaveny v případech, kdy jim za tzv. zneuctění rodiny hrozí i smrt, a izraelská vláda začala na její popud budovat pro takto ohrožené ženy bezpečná útočiště.

Současný Izrael je hodně multikulturní společností. Nakolik věří v principy a možnosti tzv. afirmativní akce, tedy opatření k potlačování diskriminace?*

Na rozdíl od České republiky, kde afirmativní akce, pokud je mi známo, nemá oporu ani v jediném zákoně, je Izrael podle mého názoru velice pokrokový stát v tom smyslu, že afirmativní akci podporuje právně, a následně tedy také v praxi – a to hlavně co se veřejného sektoru týče. Náš Nejvyšší soud se afirmativní akci začal zabývat již na počátku 80. let s tím, že její principy se vztahují zejména na tyto skupiny: na ženy, na arabské občany, na osoby s postižením a v některých oblastech také na etiopské Židy. Na rozdíl od Spojených států, kde nemají opatření pro potlačování diskriminace jasně vytyčené právní hranice, ji ale Izrael zcela zlegalizoval jako prostředek sloužící k překlenutí sociálních propastí, a já si tohoto izraelského rozhodnutí velmi vážím. Určitě před sebou máme ještě hodně práce, nicméně fakt, že v Izraeli jsme se k myšlence afirmativní akce přihlásili už před více než třiceti lety, znamená, že taková opatření jsou v dnešním Izraeli naprosto přijatelnou a obecně přijímanou záležitostí.

V Praze jste přednášela jak na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, tak v Maiselově synagoze v rámci výstavy o židovských uprchlících z arabských zemí a z Íránu. Co vás na jejich situaci tak zaujalo?

To, že v arabských zemích žili Židé po celá tisíciletí, a hovoříme tu tedy o hodně starobylých komunitách, které byly do svého okolí pevně zapuštěny a podílely se na občanském i politickém životě toho kterého státu. A zdůraznit jsem chtěla především dva důležité body, přičemž jeden se vztahuje k bolesti, zatímco ten druhý k naději. Bolest vyplývá z toho, že drtivá většina, a to mluvíme o 850 tisících Židů, byla z těchto zemí ve 40. a 50. letech vyhnána, byla zbavena svých domů, svého majetku a své kultury – to všechno museli ne-

chat za sebou, a někdy si s sebou nemohli vzít doslova nic. Ačkoli nakonec skončili na místě, kam patří, ve své židovské vlasti, museli toho tolik opustit. A naděje pak spočívá v tom, že Arabové a Židé spolu v minulosti dokázali žít a že židovské komunity v arabských zemích vzkvátaly – a že navzdory občasným perzekucím a snad i hrůzám byla společná existence skutečnost, ne pouze možnost.

Jste právník, ne prorok, ale přesto: jak vidíte bezprostřední izraelskou feministickou budoucnost?

Určitě bych chtěla zdůraznit, že jako ohromné plus vnímám to, že feministická agenda se v současné době snaží o zahrnutí různých potřeb a potíží všech možných typů žen – nestará se pouze o ty ženy, které si přejí pilotovat letadla, ale i o ty, které stojí na nejnižších stupních v ekonomickém a společenském žebříčku. Nebo třeba i o potřeby věřících žen, což je aktuální právě teď, kdy se jim více otevírá pracovní trh, nebo o potřeby žen žijících v tzv. divočině, v rychle se rozvíjejících městech na jihu – a v důsledku toho se podle mě stává izraelské feministické hnutí silnější a silnější.

Nicméně zároveň mě hluboce zneklidňuje trend, o který usilují ultraortodoxní Židé a který bych neváhala nazvat genderovou segregací – a který se od sebe snaží oddělit pohlaví kupříkladu ve veřejné dopravě. Je to relativně nový fenomén, objevil se v posledních deseti až patnácti letech a ve veřejném prostoru je stále zjevnější a zjevnější. A zatímco jsem se v jednom ze svých posledních výzkumů zaměřila na strach, který mohou ženy ve veřejném prostoru cítit – třeba když se ocitnou samy ve tmě na parkovišti –, nemyslím si, že odpovědí na něj je segregace. Ženy přece musíme dokázat chránit jiným způsobem už i proto, že od nepaměti žijeme společně s muži, se svými manžely, otci, bratry a syny, a když pojedou metrem, nehodlám se od nich oddělit jenom proto, že jim není dovoleno do toho kterého vagonu vstoupit. Jistě, jsem si vědoma faktu, že třeba v Japonsku tak některé ženy během dopravní špičky cestovat chtějí, to je ale naprosto jiný případ, protože je to jejich vlastní iniciativa a rozhodnutí.

HANA ULMANOVÁ

ŽIDOVSKÁ MÉDIA 2016

V Jeruzalémě se sešli židovští novináři z celého světa

Ve dnech 1.–4. prosince loňského roku se v Jeruzalémě konala konference židovských médií, *Jewish Media Summit 2016*, na niž izraelské ministerstvo zahraničních věcí pozvalo přes padesát novinářů. Nejpočetněji byly zastoupeny Spojené státy, z Evropy dorazili lidé z Belgie, Nizozemí, Francie, Řecka, Španělska, Rakouska, Anglie, přijela novinářka z Turecka, ale nechyběly ani Brazílie a Austrálie. Z postkomunistických zemí byli účastníci jen čtyři (z ČR – za *Reh* a *Maskil*, Rumunska a Ruska), bohužel chyběli novináři ze Slovenska, z Polska či Maďarska.

Cílem konference bylo na jednotlivých panelových diskusích probrat nejzávažnější problémy, které mezinárodní židovská komunita a Izrael řeší, charakterizovat, co komplikuje vztahy mezi Izraelem a Židy žijícími v diaspoře (především ve Spojených státech) a jak by se situace dala zlepšit, věnovat se silicím antisemitismu v západní Evropě a v neposlední řadě celkové roli židovského tisku v současnosti (a snad i v budoucnu). V rámci konference se uskutečnilo i setkání s izraelským prezidentem Rivlinem a premiérem Netanjahuem a konaly se exkurze do terénu. Svě představy o řešení nekonečného sporu s Palestinci nastínilo další pozvání politici (ministryně spravedlnosti A. Šakedová, ministr školství N. Benet, Netanjahuův protikandidát v posledních volbách Jair Lapid).

A jelikož řečníci dnes mají ve zvyku začínat své přednášky vtípem, bylo možné pochytit také pár anekdot. Vybrám tuto: Do amerického rozhlasu pozvou jednoho významného izraelského filosofa. Požádají ho: „Mohli byste shrnout jedním slovem, jaká je současná situace v Izraeli?“ „Dobrá,“ zní odpověď. „A kdybyste ji měl shrnout dvěma slovy?“ „Ne dobrá.“ A v duchu této charakteristiky se odvíjela celá prosincová konference s tím, že se týká nejen Izraele, ale stejně tak Evropy a USA.

KOTEL JAKO ZKOUŠKA OHNĚM

Hned při prvním panelu se účastníci zabývali problémem, který patří v iz-

raelsko-amerických vztazích do jisté míry ke klíčovým: jedná se o vztah Izraele k reformnímu judaismu a jako „zkoušku ohněm“ tohoto vztahu pak o přístup neortodoxních věřících k Západní zdi a možnosti modlit se zde dle svého (především žen, které jsou v reformních směrech zvyklé nosit talit a tefilin atd.). Zatímco prezident Rivlin prohlásil, že je „to sice problém, ale není z toho třeba dělat vědu“, rabínka Na'ama Kelmanová (první reformní rabínka v Izraeli, děkanka jeruzalémského vysokoškolského reformního učiliš-

tě Hebrew Union College) i novinářka Tali Farkashová (Ynet News) právě toto za „vědu“ pokládají. Dle rabi Kelmanové severoameričtí Židé, zvyklí na zásadu „žij a nech žít“, nechápou omezení, jež jsou u nejposvátnějšího místa všech Židů neortodoxním ženám kladena, a vnímají je velmi kriticky. Právě rozdíl mezi americkým liberálním pojetím judaismu, založeným na oddělení státu a církve, a izraelskou ortodoxií vede k propasti mezi oběma komunitami. Řešení v jejím překlenutí vidí v podpoře a rozvoji izraelské reformní komunity, ve změně náboženského vzdělávání, změně pravomocí při rozhodování o náboženských záležitostech a konečně ve změně dosud zcela negativního přístupu izraelské vlády k neortodoxním hnutím.

Jak zmínili účastníci tohoto panelu, poté co byl v USA zvolen prezidentem D. Trump, spousta amerických Židů (z nichž většina volila demokratickou kandidátku Clintonovou) se začala cítit více Židy než Američany a na charakteru Izraele jim o to více záleží. Jak však řekl bývalý velvyslanec Izraele v USA

(a velký kritik zahraniční politiky B. Obamy) Michael Oren, americko-izraelským židovským vztahům by celkově slušelo více vzájemného pochopení – Izrael by měl chápat americký židovský pluralismus a Američané naopak vnímat izraelskou historii, snahu o mírové soužití s Palestinci, nanejvýš komplikované a výbušné geopolitické postavení a úsilí o demokratický stát.

VZDĚLÁNÍ A INTEGRACE

Ministryně spravedlnosti, nejmladší členka kabinetu B. Netanjahua Ajelet Šakedová (ze strany Židovský domov), hovořila o selhání všech dosavadních pokusů o mírová jednání s palestinskou stranou s tím, že jediné možné východisko je opuštění ideje dvoustátního řešení a soustředění se na možnost jednoho státu pro dva národy založeného na koexistenci. Dle ministryně je hlavním úkolem Izraele pokusit se nabídnout co největšímu množství arabských dětí a mládeže možnost vzdělání a následného uplatnění a doufat, že to mladí lidé přijmou a využijí. V podobném duchu hovořil i ministr školství a záležitostí diaspory Naftali Benet (Židovský domov). „Palestinci už svůj stát mají – v Gaze. Ve všem jsme jim vyhověli. A co předvedli? Nic, jen zkázu a chaos.“ Benet dokonce zmínil možnost nabídnout Palestincům, pokud by jejich vedení skutečně uznalo židovský stát a vyjádřilo snahu o spolupráci, jakýsi Marshallův plán. Nyní plánuje ministr různá zlepšení v situaci izraelských Arabů, mj. výuku hebrejštiny již pro nejmenší děti, pro starší pak výuku angličtiny a kvalitní systém mimoškolních aktivit.

Na otázku, zda je taková spolupráce vzhledem k palestinskému odporu vůči Izraeli reálná, Benet odpověděl, že například izraelští Arabové se na protizraelských teroristických útocích podílejí jen malou měrou a mnozí z nich jsou ve svých obcích „skvělí starostové“. Jakkoli se Benetovy plány zdály skeptickým posluchačům nereálné, zdá se, že pokud by se v ideálním případě dal izraelsko-palestinský spor řešit jen v rovině místní (tedy bez vlivu okolního arabského světa a islamistů), prostřednictvím vzdělání, výchovy a ekonomické pomoci, Izraelci jsou na toto řešení očividně připraveni a v podstatě s ním začali (o zkušenos-

tech z východojeruzalémského pod-
půrného centra poreferujeme příště).

OPOZIČNÍ HLAS

Jako představitelé opozice přijali pozvá-
ní poslankyně Stav Šafirová (ve svých
triceti letech nejmladší členka Knesetu
za levicový Sionistický tábor) a Netan-
jahuův protikandidát v posledních vol-
bách Jair Lapid (ze strany Budoucnost
existuje). Jejich stanoviska se od vlád-
ních zástupců zcela lišila: jednoznačně
zastávají představu dvoustátního řešení
jako nutnosti pro zachování židovského
charakteru Izraele a za hlavní úkol vlá-
dy pokládají zlepšení ekonomické situa-
ce mladých lidí. Šafirová je považovaná
za nadějnou tvář levice, proslavila ji už
první řeč v parlamentu, kdy bouřila, že
„skutečný sionismus znamená rozdělit
rozpočet rovnoměrně mezi všechny ob-
čany“. Zatímco pravicový Likud nepo-
važuje židovské osady na Západním
břehu za závažnou překážku ani pro
chod země, ani pro mírový proces, levi-
ci jsou osady trnem v oku. Šafirová je
kritizuje z pozice ekonomické, nikoli
bezpečnostní nebo
diplomatické, argu-
mentuje výdaji, jež
jsou nutné na jejich
ochranu a jež poté
chybějí v jiných ob-
lastech. Lapidovým
řešením izraelsko-
palestinského sporu
je centristické stano-
visko: jednání s umí-
rněnými představiteli
Arabů a všech stran.

Je příznačné, že
když všem účastní-
kům panelu moderátoři položili otáz-
ku, kdo by měl být příštím izraelským
premiérem, nikdo jednoznačně neod-
pověděl. Ačkoli v zemi panuje všeo-
becná představa, že „mocný Bibi“ je
v čele země už příliš dlouho, nikdo
podobně zkušený a odolný vůči krizo-
vým situacím tu – zdá se – zatím není.

Zajímavá byla dle očekávání debata
o dopadu amerických prezidentských
voleb na Izrael a židovské společenství.

MÉNĚ HYSTERIE

Panelisté konstatovali, že zatímco
američtí Židé jsou z výsledku voleb
většinou hluboce nešťastní, izraelská

reprezentace se bude snažit s D.
Trumpem vyjít, neboť Izrael Ameriku
potřebuje jako svého nejvýznamnější-
ho strategického partnera. Ostatně za
poslední éru, kdy byly sympatie ameri-
ckých Židů i Izraelců vůči americké hlavě
státu v souladu, označili první volební
období Billa Clintona (1992–1996).
„Izraelská zahraniční politika je prag-
matická a izraelské zájmy jsou vždy
důležitější než morální soudy,“ pro-
hlásil Šmuel Rosner z Jewish People
Policy Planning Institute. Jakkoli pa-
nuje o dopadech Trumpova úřadu na
domácí i zahraniční politiku nejistota
a obavy a jakkoli se američtí Židé cítí
po předvolební kampani nejistí, hlav-
ním heslem pro ně stále je: „Nebud-
me hysteričtí.“

Na otázku, jak vidí budoucí vztahy
s EU, odpověděl Lior Weintraub z Is-
rael Project, že Izrael stojí o zlepšení
vztahů s Unií, ovšem za předpokladu,
že EU nebude Izraeli diktovat pod-
mínky mírového procesu. Na přetřes
přišla i citlivá otázka, jak je možné, že
zástupci extremistických pravicových

Takto se v Jeruzalémě diskutovalo. Foto Government Press Office, 2016.

stran z Rakouska a Belgie přijíždějí
do Izraele a jednají se členy Likudu.
„I když existují snahy navázat styky
s pravíci, závazná pozice vlády je ne-
pracovat se stranami, které mají koře-
ny v nacistické minulosti,“ odmítl tuto
výtku zástupce ministerstva zahraničí
Akiva Tor.

S touto debatou se prolínalo i téma ji-
ného panelu *Antisemitismus a Židé
v Evropě*: „Stačí židovská a izraelská
médiá na to, aby informovala a mobili-
zovala židovské společenství?“ Hlavní
informace se týkala Francie: Johanna
Mamaneová (z Telavivské univerzity
a Sorbonny) shrnula, že nejhorší antise-

mitské a antiizraelské výpady probíhají
nekontrolovaně na sociálních sítích.
Žurnalista týdeníku *Actualité Juive* Ste-
ve Nadjar vnímá jako povinnost židov-
ských médií informovat každodenně
o židovské situaci, systematicky mapo-
vat antiizraelské a antisemitské projevy.
Ty v zemi zahrnují širokou škálu: od
výroků prezidenta Křesťansko-demo-
kratické strany Poissona a bývalého ko-
munisty a zakladatele Strany národní
smíření Sorala či rasistického a antise-
mitského „baviče“ Dieudonného po
protižidovské pokřiky při propalestin-
ských demonstracích, útoky na orto-
doxní Židy či fakt, že řada veřejných
škol přestala učit o holokaustu. Před-
loni odjelo z Francie osm tisíc a v roce
2016 šest tisíc Židů do Izraele. Je-
li úkolem židovských médií informovat,
hlavní boj s antisemitismem zůstává na
vládních institucích konkrétních států,
které ho řeší na základě své legislativy.

A ZNOVU VZDĚLÁNÍ

Rakouská novinářka Alexia Weisssová
zdůraznila, že je sice potěšitelné, že
prezidentem země se nestal nacionalis-
ta Hofer, ale i tak byl jeho zisk jako
představitel Svobodné strany Rakous-
ka před několika lety nemyslitelný – se
46 procenty se FPÖ stala jednoznačně
jednou z hlavních stran. Příčinu tohoto
alarmujícího jevu vidí v několika fakto-
rech – kromě přistěhovalecké vlny též
v aktivizaci druhé a třetí generace tu-
reckých gastarbeiterů, jejichž rodiče či
prarodiče žijí v zemi již léta a s nimiž
dosud problémy nebyly. „Zanedbala se
jejich integrace, vzdělání, zapojení do
kvalitních pracovních míst – a oni teď
ztrácejí smysl života a svou nespokoj-
nost ventilují příklonem k pravici. To-
hle se u nových přistěhovalců nesmí stát
– první generace bude vděčná, ale je-
jich děti a vnuci se budou chovat jinak.
Musíme se starat o to, aby se naučili
dobře německy, aby měli vzdělání, aby
se skutečně integrovali – jinak to do-
padne špatně.“ Emotivně zazněl hlas
berlínského novináře: „Dříve nám dá-
vali označení, abychom byli rozeznatel-
ní, dnes nám pak říkají, abychom nenosi-
li jarmulky a nedráždili muslimské
spoluobčany.“

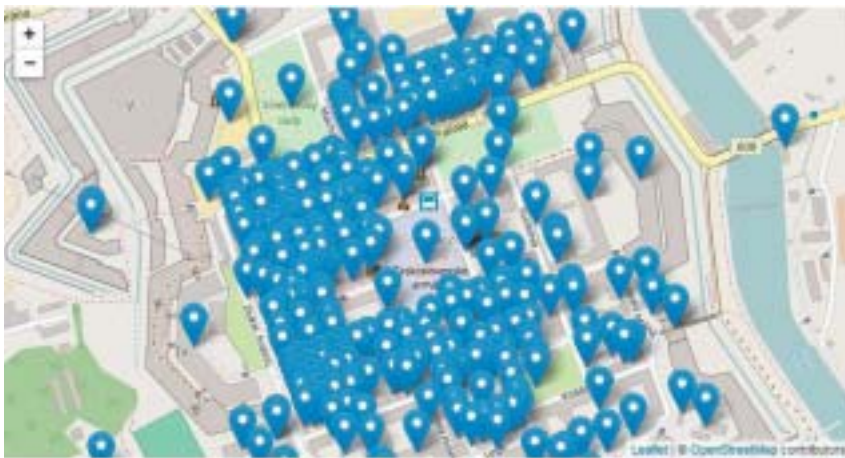
S pravicovým antisemitismem se
v západní Evropě snoubí antisemitismus
levicový. (pokračování na str. 11)

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE A MEZINÁRODNÍ PROJEKT EHRI

Židovské muzeum v Praze (ŽMP) spolupracuje na řadě mezinárodních výzkumných projektů. Patří k nim i Evropská infrastruktura pro výzkum holokaustu (European Holocaust Research Infrastructure, EHRI), která má za cíl spojovat a zpřístupňovat informace o rozptýlených archivních materiálech k problematice šoa. Mnoho odborníků, kteří se věnují tematice druhé světové války a genocidy evropských Židů, si klade podobné základní otázky: „Jak lépe zpřístupnit prameny o holokaustu?

Díky finanční podpoře EU a rámcového programu pro výzkum a inovace EU Horizont 2020 se EHRI neustále rozvíjí. V roce 2015 započala druhá fáze realizace projektu (potrvá do roku 2019).

Jedním z výstupů mezinárodního projektu EHRI je tzv. Tereziánský výzkumný průvodce (Terezín Research Guide, více na www.portal.ehri-project.eu/guides/terezin). Byl vytvořen pod vedením Židovského muzea v Praze a spolupracovaly na něm další odborné instituce – Památník Terezín, Jad vašem a Beit

Tereziánský výzkumný průvodce – ukázka z části věnované geografii ghetta.

Jak vzájemně propojit dokumenty, fotografie či výpovědi rozptýlené po celém světě? Z tohoto důvodu se dvacet vědeckých institucí ze třinácti evropských zemí a Izraele rozhodlo vybudovat rozsáhlý on-line portál s databází archivních fondů a sbírek k dějinám šoa (více na www.portal.ehri-project.eu/). Uživatelé z řad odborné i laické veřejnosti zde najdou v angličtině více než 1880 popisů archivních institucí z 51 zemí a přes 200 000 popisů fondů a sbírek, které obsahují příslušné archivní prameny. Portál, který inovativně využívá humanitních digitálních věd a podporuje nové metodologické přístupy k výzkumu témat souvisejících s druhou světovou válkou a holokaustem, je volně přístupný veřejnosti.

Projekt EHRI koordinuje nizozemský NIOD, Institut pro výzkum války, holokaustu a genocidy. Jedná se o jeden z největších současných projektů v oblasti digitálních humanitních věd a archivnictví.

Terezín. Jedná se o on-line pomůcku kombinující narativní texty s rozsáhlou databází. Cílem bylo virtuálně propojit materiály k dějinám ghetta Terezín a zlepšit přístupnost archivních pramenů k tomuto tématu, jež jsou rozptýlené v různých archivech. V neposlední řadě jsme chtěli přispět do diskuse o využití nástrojů digitálních humanitních věd k prezentaci archivního materiálu.

V Tereziánském výzkumném průvodci lze najít celkem 22 488 popisů archivních jednotek. Zájemci mohou vyhledávat v několika jazycích: v angličtině, němčině a češtině a to hned dle několika kritérií – fulltextově, dle klíčových slov, jmen osob či názvů míst. Narativní texty jsou dostupné anglicky. On-line pomůcka je vhodná i pro uživatele, kteří se snaží dohledat informace, archivní fondy či jednotlivé archiválie související s dějinami ghetta Terezín. Pro lepší možnosti vyhledávání bylo nejprve potřeba podrobně zkatalogizovat jednotlivé

vé archivní dokumenty. Odborní pracovníci dále vytvořili seznam hierarchicky uspořádaných klíčových slov. Uživatelé mají k dispozici přes sto padesát klíčových slov uspořádaných do pěti základních skupin (každodennost; skupiny vězňů; profese; nacistická správa ghetta; židovská rada starších). Na ně jsou hierarchicky napojené další podskupiny, které s nimi tematicky souvisejí, například každodennost → zdravotnictví → nemoci; léky; nemocnice; porody; karanténa atd. U důležitých termínů je dostupná stručná definice či vysvětlení pojmu. Uživatel jejich prostřednictvím může získat základní informace o deportacích protektorátních Židů, podmínkách v ghettu, nuceném pracovním nasazení a mnoha dalších oblastech. Proto je on-line pomůcka dobře využitelná i pro laiky či studenty, kteří nejsou detailně obeznámeni s problematikou, ale mají zájem dozvědět se více. Jednotlivá klíčová slova odkazují i na konkrétní archivní materiály.

Další část Tereziánského výzkumného průvodce se zaměřuje na geografii tereziánského ghetta. Pro účely on-line pomůcky jsme využili mapu, z níž je patrný pravidelný půdorys tereziánské pevnosti ve tvaru osmiúhelníku s pravoúhloú strukturou ulic. Na mapě jsou v podobě bodů vyznačeny jednotlivé budovy a kasárna, ke kterým se pojí konkrétní archiválie nacházející se v Tereziánském výzkumném průvodci. Data jsou i zde propojena na podobném principu jako v případě klíčových slov. Budovy a kasárna ghetta mají unikátní identifikátory – geografické koordináty, které se v rámci katalogizace přiřadily k jednotlivým dokumentům. Uživatel si na mapě může zvolit libovolný bod, u kterého se zobrazí seznam archivních materiálů vztahujících se k danému místu, s nimiž pak může dále pracovat.

Projekt EHRI je názorným příkladem možností, jaké archivářům, badatelům i laické veřejnosti nabízejí nástroje digitálních humanitních věd. Odborní pracovníci ŽMP prezentovali aktuální výstupy projektu na mezinárodní konferenci DIGI 2016 – Digitální technologie a kulturní dědictví, která se uskutečnila ve dnech 24.–25. listopadu 2016 v Praze.

MAGDALENA SEDLICKÁ,
vedoucí oddělení pro dějiny šoa,
ŽM v Praze

SCHOENBERG A RADOK

Vzniku Schoenbergova operního monodramatu *Očekávání* předcházely dramatické události v jeho osobním životě, které ho dovedly k definitivnímu rozchodu s tradiční tonální soustavou. Autorkou libreta je vídeňská lékařka Marie Pappenheimová, jejíž znalosti z oboru psychologie a psychoanalýzy zřejmě vedly Schoenberga k tomu, že ji oslovil. Text, ve kterém se halucinace prolíná s realitou, změní rychle se střídajících pocitů, emocí, které během vteřiny explodují v mozku, ve kterém se atmosféra strachu prolíná

s nadějí a děsivým poznáním. Útržky vět, chorobná mluva, žárlivost a láska k milované bytosti, smršť slov a horečně pulzujících krátkých vět, sen bez hranic a barev. Nekonečné hledání. A Schoenbergova hudba. Nelibozvučná, svobodná v zacházení s rytmem, s neočekávanými zvuky, krátkými jako by hudebními výstřely a s místy se opakujícími melodiemi hudebních motivů. Komplikovaná a těžko popsateľná, tak jako rozmanité emoce a pocity, které se nezávisle na našem vědomí třeba v jediném krátkém okamžiku souběžně proženou naší hlavou.

Arnold Schoenberg v roce 1930 napsal: „V *Očekávání* je největší obtíž v tomto: Je nezbytné, aby člověk viděl ženu vždy v lese, a tak pochopil, že se jej bojí! Neboť celé dílo je možné pojmout jako úzkostný sen. Proto to ale musí být skutečný a ne pouze ‚věcný‘ les, protože z takového lesa snad může člověka jímat děs, ale nebude se ho bát.“ David Radok, který inscenaci režíroval, se naštěstí výše zmíněným přáním neřídil a svým zcela novátorským přístupem ke scénickému ztvárnění podle mého soudu vystihl přesně to, oč Schoenbergovi šlo. Citlivý a výtvarně velmi vnímavý Radok za scénu zvolil více méně strohý pokoj, jehož podoba byla nepochybně inspirována

obrazy dánského malíře Hammershøje. Jeho obrazy interiérů malované v tlumene šedých a hnědých tónech, ve kterých je většinou stolek a židle a zády otočená, opuštěná do okna hledící žena. Obrazy

Arnold Schoenberg

na pohled realistické, ve skutečnosti však děsivé a strach budící. V kontrastu se strohým pokojem žena, která se pokouší uniknout jinam, pryč ze své samoty, zatím však pohroužená do sebe, do očekávání čehosi, co ještě nevysloveno visí ve vzduchu za oknem. A v tomto prostoru po dobu třiceti minut pěvkyně Katarina

Karnéus zcela přesvědčivě zpívá o svém stavu mysli, hrůzách a svém hledání. Po celou dobu je na scéně přítomen Anders Lorentzson, který zpíval Modrovouse. Je patrné, jak bedlivě poslouchá a čas od času nepatrným gestem, pohybem změnil obraz scény, tak přirozeně jako strom v lese se zachvěje pod lehkým fouknutím vánku.

Provedení Schoenbergovy opery v Janáčkově divadle v Brně v režii Davida Radoka a v hudebním nastudování Marka Ivanoviče bylo jedinečným zážitkem a nezbyývá než litovat, že se uskutečnila pouze čtyři představení a v matičce měst Praze, kde byla 6. června 1924 její světová premiéra, pro nezáměr žádné.

Co se Bartókova *Modrovousova hradu* týká, omlouvám se a přenechávám referát i případné hodnocení někomu, kdo je na autora i téma specializován přece jen více než já.

JAN PLACÁK

(Národní divadlo v Brně uvedlo dvojici jednoaktových oper *Modrovousův hrad* Bély Bartóka a *Očekávání* Arnolda Schoenberga v premiéře 15. 10. 2016. Dirigent: Marko Ivanović, Robert Kružík, režie: David Radok, scéna: Zuzana Ježková.)

ŽIDOVSKÁ MÉDIA 2016

(dokončení ze str. 9)

Nejvýraznějším příkladem je britská Labouristická strana, ale silný protizraelský náboj mají i levicové strany např. v Řecku, Nizozemí, Německu, Španělsku a ve Švédsku.

Jak zaznělo, přístup evropských židovských médií a izraelského tisku k antisemitismu se liší: Zatímco v Evropě se jedná o problém k řešení a protestům, jak ironicky komentoval Zvika Klein, zástupce listu *Maariv*, pohled Izraele je jiný: „Izraelská média milují antisemitismus a BDS, milují zprávy o alija.“ Konstatoval, že na tomto poli se izraelští novináři mají co zlepšovat a referovat více o dění v evropských komunitách – a to nejen v souvislosti s negativními jevy.

Podobně hovořili i novináři z USA – i pro ně je antisemitismus, když se odehrává v Evropě nebo v Rusku, zajímavým soustem, „šťavnatějším“ než zprávy pozitivní. Přitom sami američtí Židé, integrovaní liberálové, kteří se v zemi cítí tak bezpečně, že vyhraňovat se během předvolební kampaně vůči antisemitismu pokládali za přehnané (o důsledcích tohoto jevu píše historička D. Lipstadtová, viz strana 20), mají nyní, po vítězství D. Trumpa a jeho „bílé Ameriky“, o svých jistotách pochybnosti. „V Americe si nelze představit protizidovský pochod, ale už si lze představit protimexickou demonstraci. Každý takový projev je nebezpečný, protože je nedemokratický. Musíme střežit demokracii, to je pro všechna média hlavní úkol,“ řekl jeden z Američanů.

Co tyhle debaty znamenají pro naše domácí podmínky? Naštěstí si nemůžeme stěžovat na antiizraelské postoje, na hnutí BDS ani na násilný antisemitismus. Ale jak by to vypadalo, kdybychom museli řešit problémy, jaké mají v Rakousku? I teď v době, kdy se nám přistěhovalci vyhýbají a židovská obec je zlomkem té předválečné, dostala v pěvecké anketě tisíce hlasů skupina s xenofobními a rasistickými texty, na fotbalových stadionech znějí antisemitické pokřiky a ve volbách bodují tradičně nedemokratičtí komunisté i pravicový Úsvit. Takže i pro nás je důležité, že je dobré informovat o záležitostech pozitivních (které z pohledu židovské komunity stále převažují), ale bedlivě si všimnout problémů. Co platí pro Ameriku či Izrael, platí pro nás stonásobně.

ALICE MARXOVÁ
(pokračování příště)

LAMPA RAMPA NEBO PAMPA

Ze vzpomínek, reportéra a válečného zločince Michala Mareše

Michal Mareš (1893 Teplice–1971 Praha) byl spisovatel, básník, novinář, překladatel, anarchista, cestovatel, bohém a bouřlivák, trochu i dobrodruh a také přátelský a bezelstný člověk,

Michal Mareš. Foto archiv.

vždy připravený pomáhat potřebným a pronásledovaným, mimo jiné také Židům během okupace. Znal se kde s kým, s Haškem i s Kafkou, Weilem, Františkem Langerem, Seifertem, psal do Peroutkovy Tribuny i do Rudého práva a rovněž do německojazyčného Prager Tagblattu a jak uvádí Pavel Koukal, „je zajímavé, že tato kombinace nevadila nikomu ze zúčastněných“.

Po roce 1945 píše do Svobodných novin a Dneška, opět řízených Peroutkou. Tam otiskuje v roce 1946 a 1947 cyklus reportáží a článků o tom, co se děje v pohraničí, a o teroru, který doprovází odsun sudetských Němců. Byl jeden z mála, který se odvážil věci nazvat pravými jmény, a Peroutka jeden z mála, kteří byli ochotni takové informace tisknout. StB pochopitelně na Mareše nezapomněla a na podzim roku 1948 mu to ve zcela vykonstruovaném procesu také spočítala – dostal sedm let žaláře a následně deset let ztráty občanských práv. Trest si odseděl celý, na Mírově a v Ilavě. S podlomeným zdravím byl v roce 1955 propuštěn a až do konce života se neúspěšně snažil o revizi svého procesu.

Paměti začal, na popud Jiřího Weila, psát po roce 1945 a soustavněji pak v 60. letech. Psal je česky a také německy, jak mu to jeho dvojjazyčný naturel bez problémů umožňoval. Re-

dakčně je připravilo a vydalo dlouhou po jeho smrti pod názvem Ze vzpomínek anarchisty, reportéra a válečného zločince nakladatelství Prostor v roce 1999. Je to zajímavé, místy dojemné

a místy i neuvěřitelné čtení. Co do věrohodnosti detailů se někdy objevují pochybnosti, zejména ze strany ortodoxních literárních historiků. Ale paměti typu, jak je napsal Mareš, nejsou stavěny na municipálním detailu – je to proud dramatického osudu, popsany bezprostředně

a bezelstně. Otištěné ukázky, které zachycují mimo jiné i Marešův vztah k Židům, to celkem přesvědčivě dokládají.

jd

RABÍN SICHER

Pražskému vrchnímu rabínovi, doktoru Gustavu Sicherovi, jsem vděčně a dojatě políbil ruku. Stalo se tak ve staré a ctihodné pražské Staronové synagoze. Rabín připomínal celou svou bytostí, stejně jako jeho křesťanský konkurent Kordač, světce, a to nejen zjevem, ale i tím, co dělal. Ten v Břežanech, stejně jako ten v synagoze. Ctihodnému následovníku rabiho Lowa – v jehož židli seděl, když jsem mu projevil svou úctu – vděčím za mnohé. Často mě navštěvoval ve vězení, nosil mi knihy, z nichž jsem se velmi poučil, o svátku Purim a jiných velkých svátcích mi na jeho pokyn posílala židovská obec dárky a zbožní obce odřikávali modlitby, které mi měly pomoci vše vydržet a přály mi šťastný návrat. Bylo to v době stalinismu a já jsem přežil a vrátil se mezi ty, jejichž víru jsem ve vězení přijal. Ale o tom více na jiném místě.

FRANZ KAFKA

Kafka byl člověk taktní, hraničilo to skoro až s nesmělostí. Není však pravda, že se vyhýbal lidem, naopak, rád

si s každým popovídal a byl to sdílný člověk, jen o sobě mnoho nemluvil. Měl jsem ale ten dojem, že Kafka je do jisté míry plachý člověk, snad nasmělý, mindrák to jistě nebyl, ergo: Sám známosti nezačínal. Byl to člověk, který v oslovení vyčkával, ale když už se tak stalo, nebo když mu byl někdo představen, tu se z něho stal velmi milý, zdvořilý pán, srdečného a bezvadného chování. Kafka byl často hluboce zamyšlený, přemítající člověk, když nevěděl, že je pozorován, ale dovedl se ihned rozjasnit a jeho úsměv i ze zářivých, temných očí, jak se tak díval z výšky své velké postavy, na nás, ty menší, měl něco z křišťálového kouzla. Když spatřil svého známého nebo přítele, jako by z něho všecek smutek spadl, náhle byl z něho jasný člověk. Kafka při spatření svých známých vždycky si pospíšil, aby nejen zdvořile pozdravil, ale aby tak učinil dříve než ten druhý. Zrak měl sokolí, neviděl jsem ho nikdy v brýlích nebo s tehdy moderním skřipcem na nose. V jeho úsměvu byla vrozená, nestrojená něžnost. Když však se na někoho podíval, já aspoň jsem měl pocit, že jeho zrak nahlíží až do hloubi duše. Jistě viděl do nitra toho druhého lépe než rentgen. A přitom to je

Franz Kafka. Foto archiv.

ono kouzlo, jeho pátrání v tom druhém bylo jakýmsi pohlažením.

Kafka, ten tak vážný člověk, tak vážný zase nebyl, aby nemiloval žert a vtip. Na některé takové vtipy si pamatují. Cítuji jeden, který je moc smutný; Kafka mi ho vyprávěl v Edisonsce. Jde talmudista se svým malým

sedmiletým synkem poli k polské vesnici. Je již pozdě večer a z nebe spadl meteor. Povídá chlapec tatínkovi: „Znamená to něco dobrého pro nás Židy?“ Kafka povídá: „On to ani vlastně vtip není, ten hoch se asi bojí nějaké katastrofy, snad nějakého pogromu.“ (A ten přišel.)

Bohatý židovský tatínek jde se svým synáčkem Václavským náměstím. Potkají spolužáka a ten s tatínkem nese vánoční strom. Povídá

Kavárna Edison v letech své slávy. Foto archiv.

s úžasem židovský chlapec svému otci: „Tatí, jak to, že křesťané mají také vánoční stromeček jako my?“

O svém otci pravil Franz Kafka: „Chodí tam k nám do obchodu všelijací méně nebo více zajímaví souvěrci. Jeden z nich, nějaký pan Markus Bienenfeld, podomní obchodník, který u otce nakupuje zboží, se s echt židovským zájmem vyptával, co dělám, budu-li také jednou obchodovat. Co jich vede, pane Bienenfeld, ten a kšeftovat, to by bylo pod jeho důstojnost, ten nejráději píše básně!“ Ptá se pan Markus Bienenfeld: „A prosím jich, co to jsou vlastně ty básně?“ Řekl mu otec: „To je taková skládanka slov! Tak například, když napíše slovo lampa, jde na to slovo rampa nebo pampa! Nebo rum, dumm!“ Hrozně se podivil tazatel, než ze sebe vypravil: „A řeknou mi, pane Kafka, z takového něčeho se dá žít?“ „Já o tom moc pochybuji,“ odpověděl Kafkův tatínek.

Pokrokový souvěrec Gimpel Aron Sternschuss potká ortodoxního talmudistu Gimpela Schnupfera. Ten jde hluboce zamyšlen rozjímáním o Talmudu. Praví Aron: „Gimpelleben, o čempak dumáš?“ „Já přemýšlím!“ „A co o čem přemýšlíš?“ „Já rozjímám o tom, co znamená písmeno P ve slově Hamán,

jak praví naše učení.“ „Ty vosle,“ praví Sternschuss, „kde máš ve slově Hamán písmeno P? A kde je to v Talmudu?“ Odpovídá Gimpel Schnupfer: „Já jsem jenom uvažoval, co by to znamenalo, kdyby to P v tom Hamánu bylo!“

KAVÁRNA EDISON

Když se mě Kafka zeptal, do které kavárny chodím, sdělil jsem mu, že jednak do Unionky, více však ještě do Edisonky na rohu Příkopů a ulice Na Můstku, tam že se mi nejlépe pracuje mimoredukčně pro redakci. Hlavně v Edisonce, kterou jsem si oblíbil, jsem se pak s Kafkou až do roku 1924 velmi často setkával; i jemu se milieu kavárny zamlouvalo, však to

byla taková příjemná kafeterie, i onen zde fluktuující živel. A což teprve kavárník pan Julius Turnovský, starý pán, přesvědčený Čech. Již jeho babička, která zemřela v padesátých letech minulého století a byla pohřbena na dnes již zrušeném vinohradském hřbitově, byla první mrtvou s českým nápisem na pohřebním kameni. Ostatní nápisy byly buď v hebrejštině, nebo v němčině. Pan Turnovský a jeho manželka, to byli hostitelé, jakých už dnes není. A v Edisonce také byla nejlepší káva v Praze.

Kavárna byla dosti starobyle zařízená. Z prvního patra, kde byla umístěná, měl člověk skvělý výhled po celém Václavském náměstí až nahoru k Národnímu muzeu, které náměstí uzavíralo jako kulisa. K hostům Edisonky patřili mnozí literáti, Češi i pražští Němci. Z hlubin desítek let se mi zas všichni vynořují před očima, téměř nikdo z nich už není mezi námi: Franz Kafka, Franz Werfel, Otto Pick, Rudolf Fuchs, dr. Pavel Eisner, filosof Ladislav Klíma, kritik Josef Kodíček, Ivan Olbracht, Antonín Macek, pak umělecký dorost maďarských emigrantů, kteří po porážce Maďarské republiky rad Bély Kuna uprchli do Prahy.

Theodor Däubler často zajížděl do Prahy a vzbuzoval svou mohutnou postavou, dlouhým plnovousem a holí udělanou z kořenu nějakého stromu obzvlášť prapodivný dojem. Edisonka byla slavná kavárna, místo k výměně názorů a čítárna s mnoha, přemnohá novinami a časopisy, k jejichž čtenářům patřili i Max Brod a Johannes Urzidil. Ale ne že by se tu jen mluvilo, diskutovalo a četlo, také se tu často a pilně pracovalo, byla to inspirující kavárna.

Franz Kafka například nebyl jen tím horlivým čtenářem, který si stále něco vypisoval z časopisů, nýbrž taky pozorně sledoval všechny přichozí a odcházející a často naslouchal hovorům, které vedl napůl hluchý Antonín Macek s přáteli a známými z literárních a novinářských kruhů.

Macek byl také nesmírně zajímavý zjev, v leccems připomínal mého berlínského přítele, zakladatele nakladatelství Sturmverlag Herwartha Waldena. Macek byl dlouhou dobu nejen fejetonistou, redaktorem ústředního orgánu KSČ, ale i vedoucím redaktorem vážené nepolitické revue *Zlatá Praha*, etický komunista, a přitom hluboce věřící katolík. V kapse kabátu u sebe neustále nosil lahvičku inkous-

Antonín Macek. Foto archiv.

tu, a když se korková zátka uvolnila, tak dostal kvůli prádlu potřísněnému inkoustem od své ženy co proto. V penálu míval dvě nebo tři násadky různých barev, a když nedebatoval, pořád psal a psal. Byl to jeden z nejpilnějších českých literátů a překladatelů, který dokonale ovládal sedm jazyků.

Pro Kafku hotový poklad, taky o něm s velkou úctou, takřka obdivně mluvil. Když Macek v létě roku 1923 po těžkém zánětu středního ucha zemřel, prokázal mu Kafka poslední poctu na pražském ústředním hřbitově. To, co při Mackově pohřbu spatřil, bylo naprosto neobvyklé. Rakev doprovázely zástupy dělníků s rudými vlajkami, ale taky katolický biskup s řadou kněží. Za zpěvu Internacionály se mávalo kadičelnicí a k nebi stoupal voňavý proužek modravého dýmu. Po dělnickém zpěvu následovalo hluboce jímavé Miserere mei, Deus kněží. Rok nato se na sousedním židovském hřbitově odříkávala rozechvělá modlitba za mrtvé, kadiš za Franze Kafku, který mi rok předtím vyličil pohřeb, ten Mackův. Kafka se taky takřikajíc s povděkem zmínil o mém nekrologu, který vyšel v *Tribuně* a který jsem o Mackovi napsal během pobytu v Piranu.

Tak v kavárně Edison osiřelo Kafkaovo oblíbené místo u okna, kde se na zdi skvělo zarámované věnování Thomase Alvy Edisona, manuskript věnovaný kavárníkovi Juliu Turnovskému jako dík za to, že kavárnu pojmenoval po něm. Edison se tehdy (v září 1912) kavárníka zeptal, jak dlouho už kavárna nese jeho jméno, a taky se zajímal, co ho vedlo k tomu, aby kavárnu tak nazval. Pan Turnovský odpověděl: „Z žádného jiného důvodu než proto, že vás miluji a ctím už jen za vynalezení žárovky. Zapalování plynových lamp bylo moc zdoluhavé a taky už nehrozí nebezpečí výbuchu, a pak ten váš fonograf.“ Načež geniální vynálezce napsal kaligrafickým písmem věnování, které viselo nad Kafkovým oblíbeným místem jako pražský dobový dokument.

PROSELYTOU BEZ OBŘÍZKY

Nejmilejší ze všech rabínů, které jsem v životě poznal, byl vrchní rabín, doktor Gustav Sicher z Prahy. Po mnohaletém věznění, když se mi otevřela brána do života, jsem šel ctihodného muže navštívit. Moje první cesta vedla k němu, protože tento člověk, který byl bezesporu světcem, za mnou chodil jako duchovní rádce do vězení. Nepřicházel mi jen poskytovat útěchu, ale chodil mi taky rozmlouvat můj úmysl stát se proselytou. Říkal: „Jen zůstaňte naším věrným nejlepším přítelem, ale nechtějte

se stát Židem. Mezi námi je tolik špatných lidí, že byste byl jen zklamaný.“ Já však na taková dobře míněná varování nebral ohled.

Rozhodl jsem se přestoupit na židovskou víru z velice zásadního důvodu. Opět začaly antisemitské štvance, Židé byli zatýkáni, popravováni, zas bylo jako za Hitlera nebezpečné být Židem. Já Žid nebyl, ale na protest proti nově vzplanuvšímu pronásledo-

Rabí Gustav Sicher. Foto Jan Lukas.

vání jsem se při sčítání lidu roku 1949, které se konalo i ve vězení, prohlásil za Žida.

Vrchní rabín doktor Gustav Sicher mě ve svém bytě osobně uvítal i s manželkou, jak je zvykem u nejlepších přátel. Po večeri přišla na stůl láhev slivovice, sedmička, víc než z poloviny plná. To bylo něco pro propuštěného trestance, který kdysi dával před všemi ostatními destiláty přednost slivovici a borovičce. Vrchní rabín Sicher mi vlastnoručně nalil skleničku a pak druhou a třetí. To mělo stačit. Ale já si přitáhl láhev k sobě a naléval si z láhve do sklenice sám, aniž bych se ptal na dovolení. Nalil jsem si asi desetkrát, sledován ustaraným zrakem ctihodného muže a jeho ušlechtilé choti. Když už měla tekutina v láhvi na kahanuku, pravil velebný muž: „Michaeli ben Abrahame! V tom, co se sluší a patří, jste pořád ještě gój, přímo chupe, v celé pražské kile budete určitě ten nejchucupovatější Žid!“

Vyprávěl jsem o této příhodě dr. Flašnerovi, právnímu zástupci Židovské obce pražské. Zeptal se mě: „Byla to průmyslově vyráběná padesátiprocentní kořalka, nebo košer, která je osmde-

sátiprocentní?“ Odpověděl jsem, že padesátiprocentní.

Dr. Flašner konstatoval: „Když vám vrchní rabín nenabídl osmdesátiprocentní, tak si vás moc neváží.“ Týden nato jsem potkal pana vrchního rabína a řekl jsem mu: „Nabídl jste mi padesátiprocentní slivovici, ne osmdesátiprocentní, tomu se říká petite (podvod).“

Neměl jsem to říkat, ale doktor Sicher vážným tónem odpověděl: „Víte, Michaeli ben Abrahame, osmdesátiprocentní je určena pro ortodoxní Židy, kteří za mnou občas přijedou z Podkarpatské Rusi. A vy přece nejste ortodoxní. Pokud se ale chcete podrobit dosti bolestivé záležitosti (měl na mysli obřezku), tak bude osmdesátiprocentní slivovice i pro vás.“

Odpověděl jsem: „Důstojnosti, existuje tolik obřezaných antisemitů, že si pražská kile může pokládat za čest, že v ní jednou konečně bude slušný neobřezaný Žid.“ Pan vrchní rabín souhlasně, ale mlčky pokýval hlavou.

A já zvitězil i nad ortodoxními Židy. Při příští návštěvě mi pan vrchní rabín naservíroval košer slivovici určenou jen ortodoxním věřícím. Dvě sklenky – osobně! Víc ne, ale přece jen. Když zemřel, láhev převzalo pohřební bratrstvo (chevra kadiša), z jehož středu vždy jeden bdí nad mrtvým, tedy drží u něj stráž.

Dva dny před smrtí, právě o velkých svátcích mezi Novým rokem (Roš ha-šana) a Dnem smíření (Jom kipur), vstoupil duchovní hodnostář ve slavnostním bílém oděvu do Staronové synagogy. Byl už velmi křehký, podepíral ho šames (chrámový sluha). Podal mi ruku studenou jako led. Potom se obrátil ke skupině asi deseti malých židovských dětí, aby jim požehnal. Nabádal je přitom, aby nezapomněly, že se v zemi mluví česky, aby se hlásili k češtví, a přitom zůstali oddanými syny a dcerami Izraele. Roš ha-šana jsem mu ještě mohl říct, ne však „Příští rok v Jeruzalémě“, nadějeplná slova, která si po celou dobu diasporu říkají Židé na rozloučenou.

Vrchní rabín Gustav Sicher často vyzýval v době mého věznění zbožnou komunitu, aby se s ním modlila za můj návrat do chrámu. Je pochopitelné, že jsem při jeho pohřbu hlasitě odříkával kadiš s ostatními.

Jiří Stein

...a chytil smrtihlava

Viděl jsem...

Viděl jsem tisíce očí
za rudou clonou.
Slyšel jsem buben
v dunivém rytmu pochodující kroky
vášně jež dupaly po rozumu.

Viděl jsem tisíce očí
rozžatých leskem zlata
slyšel jsem hrůzu
za hlučným jásosem vědomí úpějí
oslavené fanfáry hanby.
Viděl jsem tisíce očí
křičících nemohoucností
slyšel jsem daktyly vlaků
přivázející zoufalství po kolejích bídy
a těžký tichý vzlykot.
Zavřel jsem oči...

Březen 1939

To bylo divné jaro. Těžké mlhy
se teskně táhly našedlými poli
a mrtvý vítr hučel pod okny.
Snad zpěvy ptactva zněly na jihu,
snad někde vykvetly již fialky –
a u nás ticho. Jenom vlhký sníh
ulicí padal, třísně vratké kroky.
To bylo divné jaro. Jako ve snách
jsme stáli
a v němém údivu jsme zřeli ocelové
mraky,
jež bez ustání valily se kolem.
Co vzrůst a rozkvést chtělo, sežeh
mráz,
jen husté mlhy táhly tichým sadem –
a říkali nám, to že už je jaro,
leč my jsme teskně zřeli zimní pole
a marně slunce hledali, jež v mracích
šedých jak ocel hluboko se skrylo.
Ta mračna bez ustání valila se kolem,
dešť se sněhem nám v okna prudce
bil
a duši bičoval. To bylo divné jaro.

Rhapsodie kobří

Z ničivého duše hnusu
divný obraz mozkiem kývá
tam kde dálka s nocí splývá
klečí kobra na kaktusu.

Kobra s kůží novou zbrusu
potichu si cosi zpívá

na hvězdy se smutně dívá
zbožně klečí na kaktusu.

Moudře šklebí kobří pusu
v kobří hlavě smutek skrývá.
Proč má duše neokřívá?
Tam kde dálka s nocí splývá
klečí kobra na kaktusu.

Pohled nazpět

Jednou ses ve svět vypravil,
slunce ti na cestu hřálo,
srdce jsi světlu vystavil
a jaro vpřed tě hnalo.

Pak přišly mraky, vítr, hrom,
zmizely modré vrchy,
ukryt pod vyvrácený strom,
mnohé jsi přečkal sprchy.

Až jednou už jsi nešel dál,
do prachu klesla hlava –
za zlatým motýlem ses štvál
a chytil smrtihlava.

Otištěné básně pocházejí z pozůstalosti překladatelky Evy Musilové (rozená Hirschová; 1925–2009). Před svým transportem do Osvětimi jí v Terezíně světil rukopisný soubor její přítel – mladý básník **Jiří Stein**.

Narodil se 23. srpna 1920 v Praze, v (asimilované) židovské rodině stavebního inženýra. Zde absolvoval také Anglické reálné gymnázium. Po německé okupaci se rodině – až na staršího syna Bedřicha Karla – již nepodařilo vystěhovat. Léto roku 1941 Stein strávil v internačním táboře Lípa u Havlíčkova Brodu; nedlouho poté byl převezen do terezínského ghetta. Zde se zapojil do činnosti přípravné buňky ilegální komunistické strany, ale také do místních kulturních aktivit. S přítelem Zdeňkem Ecksteinem (Eliášem; 1920–2000) napsali hru *Dým domova*, jejíž děj se sice odehrává na konci třicetileté války, ovšem lze ji číst také jako podobenství terezínské pasti a vyjádření skepse vůči nejspíše podobě poválečné budoucnosti. Na podzim 1944 byl Jiří Stein deportován do Osvětimi. Zemřel v prosinci téhož roku v Dachau.

Publicitou juvenilních básní – ještě před okupací ve *Studentském časopise* –

se Jiří Stein vřadil mezi tehdejší generační básnické soupeřníky (například Josef Hiršal, Josef Rumler, František Vrba), kteří následovali seskupení silných a různorodých uměleckých individualit – soustředěných o něco později v *Jarním almanachu básnickém 1940*. Existenciální, spirituální, ale i formalistní tendence této poezie částečně „předurčily“ i ráz Steinovy lyriky.

Fotografie Jiřího Steina na žádosti o pas, 1939. Národní archiv v Praze, fond Policejní ředitelství v Praze.

Charakterizuje ji mimo jiné (formální) hravost, občas tendující až do smutné grotesky, časté kladení otázek, refrény, mladistvé snění uprostřed samoty – střídající se s tesknými pocity, nočními tóny a tušením „bran konce“. Návrtné motivy veršů oscilují mezi nadějnou dychtivostí a obavou z nemohoucnosti tváří v tvář „zlému osudu“. Osobitě je Steinovo utkvělé mapování prostoru mezi snem a touhou (například po věčném míru) a chmurnými vizemi, které vycházejí z kruté osobní zkušenosti a signalizují konkrétní projevy nedaleké války, jež hubí lidi – i poezii, když navíc k lidské bolesti (milionů) „někde nad hvězdami mlčí bůh“.

(Steinova dosud neznámá tvorba se stala v roce 2016 tématem seminárních prací tří gymnazistů pražských Lauderových škol. Básně Jiřího Steina vyjdou knižně počátkem roku 2017 v nakladatelství Triáda.)

Vážení čtenáři, máte-li náhodou nějaké informace o dalších životních osudech nebo díle Jiřího či Bedřicha Karla Steina, pošlete je, prosím, na adresu redakce, příp. na: triada@i-triada.net; v.farber@post.cz. Děkuji, vf.

ŠPANĚLŠTÍ HRDINOVÉ

Ocenění činnosti 18 diplomatů v temnotě šoa

Jak jsme už informovali (*Rch* 12/2016), španělské ministerstvo zahraničních věcí zpřístupnilo v listopadu 2016 elektronickou verzi rozsáhlé práce nazvané *Nad rámec povinnosti* (*Más allá del deber*) s podtitulem *Humanitární reakce španěl-*

Ángel Sanz Briz v době svého působení v Budapešti.
Foto archiv.

ské zahraniční služby na holokaust. Její autor, zkušený historik a politolog José Antonio Lisbona, je členem poradního sboru španělského veřejnoprávního sdružení Centro Sefarad-Israel a dále Society for Sephardic Studies, součástí ústavu Mandel Institute of Jewish Studies při Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě.

Jeho práce je výsledkem několikaletého výzkumu velkého množství veřejných a soukromých archivních fondů různých zemí s cílem získat přehled o činnosti diplomatů a pracovníků zahraniční služby Španělska, kteří v letech 1940–1944 působili v evropských zemích.

Bezmála pětisetstránkovou práci profesora Lisbony představil už na počátku roku 2016 ministr zahraničí José Manuel García-Margallo přímo v sídle ministerstva jako pokračování výstavy, která tam byla uspořádána roku 2014. Práce zachycuje humanitární činnost 18 španělských diplomatů, jimž se bez ohledu na pokyny frankistické vlády a se značným rizikem podařilo zachránit asi 8000 Židů, většinou Sefardů, před deportací a záhubou.

Většina z těchto diplomatů udržovala svou činnost v tajnosti, nikdy o ní nehovo-

řili, a to ani před rodinnými příslušníky. Jejich jména a činy zůstaly desítky let v anonymitě. Generální konzulové, velvyslanci, ministři zahraničí, vicekonzulové nebo přidělenci pracovali s obdivuhodnou skromností a naprostou diskretností.

Práci J. A. Lisbony zahajuje úvod současného španělského ministra zahraničí a předmluva profesora Chaima Avniho z Institutu soudobého židovství Hebrejské univerzity. První kapitola publikace je věnovaná oficiální politice frankistického Španělska za druhé světové války, mystifikacím a mýtům spojeným s postojem režimu k „židovské otázce“.

Hlavní korpus práce tvoří osmnáct kapitol, jež popisují okolnosti a průběh záchranných akcí diplomatů v sedmi evropských zemích (Maďarsku, Rumunsku, Řecku, Bulharsku, Francii, Německu a Itálii). Mnohé údaje nebyly předtím nikde zveřejněny.

Z anonymity vystupují neohrožení jednotlivci, mezi nimiž zaujímá významné místo Ángel Sanz Briz (1910–1980), který byl v letech 1942–1944 chargé d'affaires v Budapešti a zachránil 5200 životů, když vydával španělské pasy a ochranné listy nejprve Židům, kteří se odvolávali na svůj sefardský původ, a později i dalším maďarským Židům.

Přiblížme si letmo alespoň jeho činnost jako jednoho z oněch „osmnácti statečných“.

JEDEN ZE STATEČNÝCH

V květnu 1942 ve věku 32 let byl tento ženatý otec malé dcerky vyslán do Maďarska jako tajemník španělského velvyslanectví. Od poloviny června 1944, když musel z Budapešti odjet velvyslanec Muguero, mladý Sanz Briz zastával pozici chargé d'affaires. Už předtím byl svědkem eskalace rasové nenávisti v Maďarsku: nejprve při vyhlášení antisemitských zákonů a od léta toho roku transportů půl milionu Židů do vyhlazovacích táborů. Dne 24. června poslal na ministerstvo do Madridu podrobnou zprávu o Osvětimi obsahující očitě svědectví dvou uprchlých vězňů, Rudolfa Vrby a Alfréda Wetzlera, o hromadném vraždění v plynových komorách. V říjnu 1944 byl svržen regent Horthy a moci se chopila vláda pronacistické Strany Šípových křížů pod vedením Ference Szálasiho. Když v zemi zavládl

teror, Sanz Briz se sám od sebe a bez předchozího svolení Madridu rozhodl namítnout pro španělský zastupitelský úřad domy za účelem ubytování Židů. Takzvaných chráněných domů pod vlajkou Španělska bylo v budapeštšském ghettu celkem osm. Kromě toho byli běženci ubytováni také v Széchenyiho vile v Budíně, v domě na Podmanského ulici i v budově samotného zastupitelského úřadu. Pod španělskou ochranou bylo rovněž přibližně 500 dětí ve třech útulcích Červeného kříže a asi stovka Židů bydlela na dalších „bezpečných“ místech, jako byly nemocnice, porodnice a útulky.

Sanz Briz nejenže poskytoval Židům přístřeší, ale navíc jim vystavoval takzvané ochranné listy. Když vypuklo antisemitské řádění v Budapešti, rozhodl se, že je třeba vybavit sefardské Židy španělskými doklady a s odvoláním na královský dekret z 20. prosince 1924 dostal povolení z Madridu, že jim může vystavovat ochranné doklady. Sestavil plán, podle kterého vystavoval cestovní pasy: běžné pro maďarské Sefardy a prozatímní pro Židy s příbuznými nebo známými ve Španělsku. Všichni, kteří se pak obraceli na španělský zastupitelský úřad, dostávali ochranné listy, většinou s falešnými údaji, ale vždy vystavené jménem španělského státu.

Jakmile Sanz Briz získal od maďarské strany souhlas s udělením až 300 povolení

Španělský prozatímní kolektivní pas vydaný Ángelem Sanzem Brizem roku 1944. Foto Památník holokaustu v Budapešti.

pro Židy sefardského původu, důmyslně použil tato individuální povolení pro 300 rodin, které pak neomezeně násobil jedno-

duše tak, že nevystavil doklad nebo pas s číslem vyšším než 300. Všechny byly vydávány v bezpočtu sérií, z nichž každá byla označena písmeny abecedy. Místo počátečních 300 pasů udělil 45 pasů běžných, 235 prozatímních (do mnoha z nich bylo zapsáno několik členů téže rodiny, takže platily celkem pro 352 osob) a dále 1898 ochranných listů. Počet zachráněných byl však vyšší. Je k němu třeba připočítat už zmíněných 500 dětí pod španělskou ochranou, několik stovek držitelů prozatímních paraguayských pasů a další skupinu 700 osob. Velká většina Židů pod španělskou ochranou přežila nacistické barbarství i řádění maďarských fašistů. Odhaduje se, že Sanz Briz zachránil 5200 lidí. V prosinci, ještě před příchodem Rudé armády do Budapešti, Sanz Briz na pokyny Madridu odjel z Maďarska, čímž se možná vyhnul osudu jiného zachránce maďarských Židů, švédského diplomata Raoula Wallenberga, který skončil v rukou sovětské tajné policie.

OCENĚNÍ

Až mnohem později některé z neohrožených španělských diplomatů památník Jad vašem ocenil titulem Spravedlivý mezi národy. V případě Ángela Sanze Brize se tak stalo v roce 1966. Tento čestný titul dostali dále například Eduardo Propper de Callejón (mimochodem syn českého rodáka Maxe Proppera), který ve funkci konzula v Bordeaux vystavil několik tisíc víz židovským běžencům, nebo Sebastián de Romero Radigales, generální konzul v Athénách, který zachránil život několika stovkám Sefardů.

Z anonymity jména těchto diplomatů vystoupila v roce 2000, kdy španělské ministerstvo zahraničí věnovalo jejich památce webovou stránku. Pokud jde o Sanze Brize, ten má dnes pomník v Budapešti i rodné Zaragoza, ve Španělsku byl o něm natočen dokumentární i hraný film a pod titulem *El ángel de Budapest* (Anděl z Budapešti) o něm vydal knihu publicista Julio Martín Alarcón. Sanzi Brizovi a dalším španělským zachránčům je věnován i čerstvě vydaný román *Lo último que verán tus ojos* (To poslední, co uvidí tvé oči) novinářky a spisovatelky Isabel San Sebastián. Nejvýznamnějším počinem na poli výzkumu činnosti španělské diplomacie za holocaustu je právě práce J. A. Lisbony, přístupná na adrese www.exteriores.gob.es. Možná by se o něco podobného mohli pokusit i naši historici – jak ukazuje případ nedávno oceněného Vladimíra Vochoče, bylo by o čem psát.

JIRÍ KASL

PŘÍBĚH Z HAIFY

Listopadové požáry zničily tisíce hektarů lesů a zeleně, hlavně v okolí Haify a v Judských horách u Jeruzaléma. O domov přišlo 1600 rodin, oheň zcela pohltit desítky domů. Na štěstí nebyly oběti na životech. Spálenou půdu prosolila mořská voda a potrvá dlouho, než se zem pročistí a bude možné začít sázet nové stromy.

Celý den stála proti plamenům... Foto Shaul Golan.

V Haifě bylo evakuováno 75 000 obyvatel a jen málo z nich se odvážilo bojovat proti plamenům, které ohrožovaly jejich domovy a někdy i život. Ale našly se výjimky. Na snímku fotografa Shaula Golana je žena, která odmítla opustit svůj domov a pěstěnou zahrádku. Celý den stála proti plamenům a stříkala vodu z hydrantu proti jiskrám, které hořící borovice vrhaly a kterými by se v suchu a ve větru oheň šířil. Podařilo se jí zastavit požár, který zpusťošil celé, jinak tak zelené údolí („vavdí“) i s ptactvem a zvířenou. Mimochodem: ptáci se záhy vrátili a v těchto dnech, kdy konečně po měsících sucha vydatně prší, zase teče údolím „zimní“ potok. Odnely to hlavně ještěřky a jiná drobná zvířata, ale lišky, divocí kanci a jiní se většinou zachránili útekem. Haifa je zjizvena ohavnými černými plochami, ale brzy se zase za pomoci svých obyvatel vrátí ke své zvláštní kráse. (jk)

GROTESKA V LETADLE

Zdálo se, že let z Tel Avivu do Prahy proběhne bez zpoždění, „on time“. Cestující (většinou izraelská mládež) se shromáždili u odletové brány a nastoupili. Jenže...

jenže nastala scéna jak z časů filmové grotesky: Ti, kdo měli příruční zavazadla s sebou, je ukládali – jak je řečeno – do přihrádek nad svými sedadly. Když už tam nebylo místo, uložili je o kousek dál nebo naproti přes uličku. Těm, kdo přicházeli později, nezbylo než dát kufry i o několik řad dále, a ti, kdo dorazili ještě později, už museli popojít o několik metrů a přitom naráželi na cestující, kteří stejně

jako oni hledali místo na zavazadla, ovšem z opačného směru. Zakrátko vznikla naprosto chaotická situace, připomínající výjev z lodní kajuty ve filmu bratří Marxů. Cestující neměli kam uhnout, prodírali se kolem sebe, přelézali přes sedadla – ale vůbec se nechovali netrpělivě, vše se odehrávalo v izraelsky sportovním duchu, takřka vesele. Vedle mě se posadil mladík, kufřík si dal na hlavu a vyčkával. Do toho se jeden ortodoxní pár dožadoval vysvětlení, proč je prostřední sedadlo v jeho řadě bez polstrování. „Vždyť ho ani nepotřebujete,“ uklidňoval je steward.

„Dámy a pánové, zaujměte urychleně svá místa,“ ozývalo se stále naléhavěji z kapitánské kabiny. Dámy a pánové místa nezaujali, protože nemohli, a tak jsme nabrali hodinové zpoždění. „To jsou celí Izraelci,“ pokrčil rameny mladík s kufrem na hlavě. Dozvěděla jsem se od něj, že si letí do Krkonoš zalyžovat (protože tam je rychleji než na Hermonu, je tam levněji a mnohem míň lidí) a že miluje guláš s knedlíky. Ale s touhle společností už v životě nikdy nepoletí! A to já klidně risknu, pomyslela jsem si, za tu legraci to zpoždění stojí.

(am)

ETIKA V IZRAELSKÉ ARMÁDĚ

O nevyrovnané knize na zajímavé téma

Západočeská univerzita v Plzni vydala v roce 2015 publikaci studentky katedry blízkovýchodních studií Markéty Burgetové *Vysvobod' mě, abych nebyl vinen... Etika v izraelské armádě*. Autorka si rozhodně zaslouží sympatie pro snahu o zpracování v Česku dosud málo známého tématu. Výsledek je nicméně problematický, což je podle mého názoru způsobeno „příliš velkým soustem“, které si M. Burgetová vzala. Kniha sice dobře ilustruje problémy, se kterými se analytici musí potýkat, ale tradiční akademické, úzce specializované hledisko v tomto případě nestačí. Téma je natolik komplexní, že je potřeba ho zpracovat s mezioborovým přesahem, celkovým geopolitickým nadhledem a ideálně i lidskou empatií. Dá se říci, že odkrývá selhávání práce s „hrubými daty“ v akademickém diskurzu, protože tato hrubá data – popisování faktů a pozorovatelné, měřitelné reality – bez zasazení do kulturních, psychologických, demografických, sociálních a politických souvislostí mají nízkou vypovídací hodnotu a realitu popisují zkresleně. Paradoxně tak nakonec dochází k tomu, že o samotném tématu – etice v IDF (Israel Defence Force) se dozvíme jen málo.

OBSAH

Autorka podává základní informaci o izraelské armádě, charakterizuje teorie spravedlivé války, vojenské etiky a asymetrického konfliktu z obecného pohledu, pojetí izraelsko-palestinského konfliktu jako „strukturálně asymetrického konfliktu“ (což je pohled některých, nikoli všech analytiků). Píše o izraelské strategické kultuře, o konkrétních konfliktech v Libanonu a při první a druhé intifádě, o roli izraelského Nejvyššího soudu (bohužel jen krátce a bez případových studií) a o reakcích izraelské veřejnosti. Při nich zdůrazňuje tři nevládní organizace z levicového spektra kritizující armádu bez upozornění, že jsou samotnou izrael-

skou veřejností vnímány značně rozporuplně, a bez toho, aby uvedla informace o jiných nevládkách, které naopak fungování armády a její etické zdraví podporují. Věnuje se otázce „demoralizace IDF“, vojenským checkpointům (tam se konečně setkáváme i s konkrétními názory a autentickými pohledy vojáků a vojaček) a lehce naznačenému úsilí o zlepšení situace. Právě ono dynamické neustálé hledání rovnováhy mezi realitou konfliktu a snahou o dodržování etických principů je na fenoménu IDF nejzajímavější – a s ohledem na název knihy jsem očeká-

Přechod na izraelsko-egyptské hranici. Foto Karel Cudlín.

vala, že bude i náplní knihy. Celkově lze říci, že zpracování odkazuje na některá problematická východiska „vnějšího“, zjednodušujícího pohledu, z nichž některá se pokusím nastínit.

KONTEXT KONFLIKTU

Není tajemstvím, že izraelsko-palestinskému konfliktu je v mezinárodní politice věnována neúměrná pozornost a Izraeli jsou vyčítány věci, které jiným zemím bez povšimnutí projdou. Tato disproporce je nápadná zvláště s ohledem na současné dění na Blízkém východě, kdy vidíme hroučící se arabské společnosti diktátorských režimů, občanské, resp. sektářské války, krutost a porušování konvencí civilizovaného světa, frustraci a kulturní krizi obyvatel nefunkčních a rozpadajících se států, velmocí (Írán, Rusko, Saúdská Arábie, v menší míře USA) hrající o vliv v oblasti. V této situaci vyčnívá základní východisko izraelské strany konfliktu: totiž že usiluje o jeho řešení. Historická per-

spektiva ukazuje, že Židé či Izraelci vyzkoušeli nebývalou škálu možností, jak sladit bezpečnost a soužití. Toto úsilí je poznamenáno jak traumatem šoa, tak pozicí slabšího v konfliktu. Jistě odráží i vnitřní rozmanitost společnosti, ne všechny aktivity se nám musí líbit a i sami Izraelci na ně mají rozdílné názory. Pokud autorka uvádí určité aktivity izraelské armády v kárávém modu, chybí kontext, proč je aktivita prováděna, jaké předchozí pokusy o řešení selhaly, jak se pracuje se znalostí politické situace, kulturní podmíněnosti, psychiky a reakcí palestinské strany. Většina excesů, ke kterým v IDF dochází, pochází z celkově krutějšího klimatu v nestabilním regionu, z úzkého „manévrovacího prostoru“ a z celkové únavy

a ztráty naděje v izraelské společnosti, kdy žádný z pokusů o řešení konfliktu, „ať po dobrém či po zlém“, nepřinesl očekávaný a vytoužený výsledek.

ASYMETRIE

Termín „asymetrie“ je v knize používán pouze ve vojenském významu, s odkazem na knihy vojenských teoretiků. Ve skutečnosti jednou z příčin konfliktu je asymetrie demografická, kulturní, eko-

nomická, politická, psychologická. Obě společnosti, izraelská a palestinská, jsou těžko srovnatelné, mají za sebou odlišnou dobu vývoje a zrání, odlišné formování, politické zřízení, hodnoty. Palestinská společnost je mladá, její státnost se teprve tvoří, potýká se s konfliktem tradice versus modernita. Hodnoty demokratické společnosti a otevřené společnosti si zatím nevytvořila. Doufejme, že je to otázka času, sami po totalitní komunistické minulosti dobře víme, že to není lehký úkol. Zavádějící je ovšem mluvit o asymetrii i ve vojenském významu. V realitě konfliktu není jednoznačné rozdělení, jak je v knize používáno – „vojáci“ na straně Izraele versus „civilisté“ (nebo „guerilla“) na straně Palestiny. Velkou část izraelské armády tvoří civilisté, tj. rekruti, chlapani a dívky v povinné vojenské službě. Hamás či libanonský Hizballáh, teroristické islamistické organizace, jsou plně srovnatelné s armádami: mají centrální vedení, vybavení zbraněmi

i technologiemi, uniformy, štědré sponzory z Íránu a arabských zemí.

Zatímco izraelská armáda se bojí mezi izraelskými civilisty vyhýbá, palestínští bojovníci naopak palestínské civilisty využívají. V boji uniformy nenosí, mísí se mezi ně. Vojenská asymetrie tak spočívá spíše v rozdílných ohledech, jež jsou brány na civilní obyvatelstvo (např. letáková

V Gaze vítají propuštěného vězně. Foto archiv.

kampaň či cílené telefonické volání do domácností, kterými IDF varovala obyvatelstvo Gazy), či účtů k vojákovu životu (výměna zajatých izraelských vojáků či jejich mrtvých těl za palestínské vězně v izraelských věznicích v poměru několik ku tisíci, z nichž mnozí mají na svědomí těžké trestné činy). Asymetrii lze také shrnout v knize uváděným citátem Davida Ben Guriona: „Izrael může vyhrát stovky bitev, ale jeho problémy se stejně nevyřeší. Arabům stačí vyhrát jednou, a bude to znamenat náš konec.“

ZDROJE INFORMACÍ

Výběr pramenů a práce s nimi je u daného tématu náročným úkolem. Autorka cituje omezené množství pramenů, jako hlavní názorový proud se knihou prolíná jediný zdroj, práce Sammyho Cohena, analytika žijícího ve Francii. Cituje i diskutabilní osobnosti známé svými protisionistickými a protiizraelskými postoji, aniž by na jejich myšlenkové zázemí upozornila. V knize nejsou šířeji uvedeni autoři koncepcí armádní etiky, mezi něž patří jak vojenští stratégové a právníci, tak filosofové a etici. Autoři koncepcí jsou si vědomi jak naléhavosti bezpečnostní situace, tak potřeby zachovat demokratické a etické principy v armádě, potažmo (i s ohledem na množství zapojených civilistů) ve společnosti. Úspěšné výsledky (např. role „humanitárních důstojníků“ – rezervistů jako mediátorů konfliktů, spolupráce se samosprávou sídel izraelských Arabů, činnost vyjednávacích týmů, spolupráce s palestínskou policií) jsou zmíněny pouze okrajově nebo vůbec.

SOUDNÍ PROCESY

Soudní procesy s vojáky a důstojníky v IDF jsou v knize zmiňovány jako příklady negativní, eticky nezvládnuté. Navrhují vnímat tyto procesy pozitivně jako důkaz funkčního právního státu a kontrolních mechanismů. Podobné procesy stěží najdeme v nedemokratických zemích aktivních ve vojenských operacích (např. Rusko a jeho nepotrestání viníků doložených masakrů a znásilnění v genocidních válkách v Čechensku). Také bych ráda slyšela příklady soudních procesů v Palestínské samosprávě za krutost vůči izraelským civilistům (další příklad asymetrie). Pokud autorka zmiňuje, že vojáci jsou často osvobozeni či odcházejí s nízkým trestem, je potřeba si uvědomit, že vojáci často nejsou profesionálové: nelze je plně připravit na krizové situace, do kterých se dostanou. A dále, loajalita občanů vůči státu a jejich ochota sloužit v armádě je pro přežití Izraele klíčová. Míra provázanosti je velká a stát by měl spíše pomáhat právní či psychoterapeutickou pomocí než represí.

MOCNÍ I ZRANITELNÍ

Občas role médií, novinářů a lidskoprávních aktivistů není konstruktivní, ať už je to dílem záměru, neprofesionality, neznalosti nebo nevědomosti. Nejrozšířenějším nešvarem mediálního obrazu je černobílý přidělení rolí oběma stranám konfliktu, posilující dualitu „viník-oběť“, bez respektování vzájemné dynamiky a prolíná-

Jeruzalém. Foto Karel Cudlín.

ní rolí. Příkladem může být autorčino označení Izraelců jako „mocných“.

Izraelci jsou skutečně mocní: disponují moderními technologiemi a vyspělým zbrojním průmyslem, mají funkční a rychle reagující logistiku, všeobecnou podporu vojáků. Ale současně jsou i zranitelní: na Blízkém východě tvoří naprostou menšinu, okolní společnosti jsou demograficky silnější, Izraelci nemají kam ustupovat, jsou

strategicky v nevýhodě rozlohou a umístěním své země v rámci arabské přesily. Stejně tak jsou mocní Palestinci: zručně si osvojili vytváření mediální propagandy a mediálního obrazu oběti a obratně s touto rolí zacházejí, vnímají a využívají ve svůj prospěch slabiny otevřené demokratické společnosti; pokud jsou muslimové, víra jim dává fatální vztah k vlastnímu životu, resp. ke smrti. A stejně tak jsou i oni zranitelní: jejich vůdcovská elita selhává a nedokáže ochránit civilní obyvatelstvo – to se stává rukojmími, případně dobrovolnými i nedobrovolnými spolupracovníky bojovníků. Bojovníci nekonfrontují izraelskou armádu přímo a nebrání civilisty, nefunkční infrastruktura vytváří sociální problémy a komplikuje každodenní život civilistů, bezpečnostní opatření ze strany Izraele komplikují svobodu pohybu. Obě strany jsou mocné i zranitelné zároveň.

V knize je řečeno, že „morální zdraví izraelské armády“, potažmo společnosti, je ohroženo. Ano, je, protože konflikt vždy probouzí v lidech to nejhorší – ale i to nejlepší. Paradoxem izraelské společnosti je, že vědomí zápasu o morálku a demokracii je zároveň zdrojem její síly a neustálé transformace. Právě tato skutečnost, totiž každodenní konfrontace všech obyvatel s etickými dilematy, na která nemají po ruce „manuál“ nabízející jednoznačně dobré řešení, je silou celé společnosti. Ano, lidé jsou konfliktem unavení, jsou jím proměňováni. Právě tato transformace na dřev, dobrovolná i nedobrovolná, je zkušeností, kterou mohou Izraelci světu dát.

Název knihy *Výsvobod' mě, abych nebyl vinen...* je citací Žalmu 51. V hebrejském originále je to doslova „Zachraň mě od krve (hebr. *damim*)...“ Slovo „vinen“ je překladateli doplněno. Podle tradice jde o slova krále Davida poté, co je konfrontován s prorokem Natanem. Ano, mravně selhal. A posvátný text Hebrejské bible to zachycuje. Ve stejné době vzniklé texty jiných kultur své panovníky výlučně velebily. Zdá se, že kritičnost, sebereflexe a poznání světlých i temných stránek lidské osobnosti byly silnou stránkou Židů už před 2,5 tisíci let. Název knihy se tedy povedl, teď ještě doložit obsah.

TEREZIE DUBINOVÁ

KDYŽ SE MLČÍ K ANTISEMITISMU ZLEVA...

Deborah Lipstadtová

Za posledních několik desetiletí sílí levicový antisemitismus. Tento jev je nepopíratelný a je nebezpečný – ať se týká britské Labouristické strany Jeremyho Corbyna nebo univerzitních kampusů po celé Americe. A přesto se řada amerických Židů – jak jednotlivců, tak organizací –, kteří zastávají liberální nebo levicovou pozici, pokouší tuto situaci vysvětlit klasickým „ano, ale“ zdůvodněním: „Ano, je to špatné, ale kdyby Izrael udělal to či ono..., pak by tento antisemitismus zmizel.“ Možná že strach, aby neztratili svou levicovou bezelstnost, je zaslepuje natolik, že si neuvědomují, že jediná patřičná odpověď na předsudky jakéhokoli druhu – antisemitismus nevyjímaje – je jednoznačné odmítnutí.

Teď mnozí z těchto stejných Židů ostře kritizují hlavní židovské vůdce, že nedokázali odsoudit antisemitismus pravicový. Obviňují tyto předáky, že nevystoupili proti Donaldu Trumpovi a jeho nově jmenovanému hlavnímu strategickému poradci v Bílém domě Stephenu Bannonovi, který hrdě podporuje vzestup takzvané „alternativní pravice“, což je sebestředné marketingové označení skupiny hemžící se antisemity a rasisty.

Tito levicoví Židé, kteří se v současné době tváří nesmírně znepokojeně, by se měli zamyslet sami nad sebou. Když to udělají, snad pochopí, proč jejich současný postoj nemůže být důvěryhodný.

MLČENÍ

Nechci tím říct, že si myslím, že se židovský establishment zachoval moudře, když se vůči Trumpovi a Bannonovi nijak nevyhranil. V posledních měsících a dnech většina oficiálního amerického židovského společenství selhala a nedokázala rozpoznat a odsoudit naprosto zjevný pravicový antisemitismus. V tom má levice úplnou pravdu.

Když během prezidentské kampaně židovští reportéři a komentátoři kritizovali Trumpa, stali se terčem nevybíravých antisemitských útoků od lidí, kteří se otevřeně označovali jako Trumpovi přívrženci. S výjimkou Ligy proti hano-

bení (ADL) většina předních židovských organizací ani nemukla. A když nedávno Trump jmenoval jako svého hlavního strategického poradce Bannona, většina židovských organizací mlčela nebo se rozhodla vyčkávat, jak se věci vyvinou. Tvrdila, že je nutné dát zvolenému prezidentovi a jeho týmu šanci, aby se projevili. Skupiny, které byly ochotné bojovat za proizraelsky nakloněné prezidentské kandidáty, náhle tváří v tvář protizidovskému prezidentskému kandidátovi jako by ztratily své přesvědčení. Jako by si uvědomily, že Trump si dobře pamatuje, kdo proti němu vystoupil, a zalekly se možnosti, že by se na ně při lámání chleba nedostalo. Jenže takovýhle postoj značí jen slabost a nedostatek zásad.

ZÁŠTITA

A někteří šli ještě o dál: poskytli Bannonovi cennou politickou záštitu. Vedoucí kdysi úctyhodné Sionistické americké organizace Morton Klein pochválil jak Bannona, tak organizaci Breitbart News, již Bannon dříve vedl, za jejich „přátelský a čestný postoj vůči Izraeli a židovskému národu“ a prohlásil, že „Breitbart statečně bojuje s antisemitismem“. Izraelský velvyslanec v Americe Ron Dermer řekl, že bude s Bannonem rád spolupracovat.

Copak tihle lidé nepostřehli, jak Bannon ve funkci manažera Trumpovy kampaně začlenil do Trumpových projevů antisemitskou rétoriku, a to hlavně v pečlivě vymyšleném závěrečném inzerátu? Inzerát zobrazil čtyři údajné nepřátele americké veřejnosti – demokratickou kandidátku Hillary Clintonovou a tři Židy: finančníka George Sorose, šéfkou americké centrální banky Janet Yellenovou a výkonného ředitele banky Goldman Sachs Lloyda Blankfeina. A nad obrazy hřměl Trump: „Tento establishment dává ve volbách v sázku miliardy dolarů, a to kvůli těm, kdo ovládají mocenské páky ve Washingtonu a kvůli jejich globálním zájmům. Spolčuje se s těmito lidmi, kterým na vašem dobru vůbec nezáleží.“ Takové nařknutí z globálního

židovského spiknutí je hodno *Protokolů sionských mudrců*. Tohle už není hra s ohněm. To je škrtnutí sirkou.

ODVAHU A PEVNOU PÁTEŘ

Nevíme, zda je Bannon osobně antisemita. On a jeho obhájci vřdycky citují jednoho ortodoxního židovského spolupracovníka, kterému Bannon každý týden popřeje šabat šalom. Nevíme, co ukrývá v srdci, ale víme, co píše v publikacích a prohlašuje v projevech. V nejlepším případě je napomahač, kšeftář s rasistickými a antisemitskými názory, které mu dle jeho názoru přinesou politické výhody. Raději bych jednala s „upřímným“ rasistou, alespoň bych věděla, že má odvalu se za své hanebné přesvědčení postavit.

Když američtí Židé, hlavně ti, kteří jsou navázáni na novou administrativu, mlčí, vydávají tím signál, že antisemitismus a rasismus lze tolerovat – a vnést přímo do srdce americké politiky. Účelné jednání a taktizování nelze odsuzovat – ale v tomto případě to chce něco jiného: upřímnost, a také pevnou páteř.

Zavedené židovské vedení (s výjimkou ADL) u téhle první zkoušky z Trumpovy vlády propadlo. Teprve po odporu z mnoha stran – včetně vydavatele listu *Forward* – začalo s poněkud vlašnými protestními prohlášeními.

Nejedná se ale jen o pravicový, ale i levicový antisemitismus, který by měl narazit na tvrdou reakci. U téhle zkoušky neuspěli ani levicoví představitelé. Doufejme, že se to změní. Bohužel, vzhledem k událostem z poslední doby budou mít židovské organizace ze všech konců politické škály další příležitost k protestům. Doufejme, že tak učiní. V sázce je mnohem víc než jejich již otřesená důvěryhodnost.

(Text americké historičky, profesorky moderních židovských dějin a dějin holokaustu na Emoryho univerzitě Deborah Lipstadtové [v češtině vyšly její práce *Popírání holokaustu. Sílicí útok na pravdu a paměť a Historie před soudem*] otiskl list *The Forward* 27. listopadu 2016 pod názvem *Didn't slam anti-semitism on the left? Don't expect credibility when you slam it on the right* /viz www.forward.com/. Přeložila am, mezititulky dodala redakce.)

IZRAEL: Rok ožívající minulosti

Kulatá výročí vrcholí oslavami, konferencemi, vydáváním knih i hlasy pamětníků. Mnohé z toho zažije letos Izrael. Ale řekněme rovnou, že to bude mít ráz spíše praktický i akční než vzpomínkový. Jde o výročí dvou událostí klíčových pro vznik a přežití židovského státu.

V červnu uplyne 50 let od šestidenní války, kdy Izrael odvrátil ohrožení vlastní existence a zároveň obsadil území, jež dosud byla pod suverenitou států jiných. Od té doby užíváme pojmy už ve světě zdomácněly: „okupace“, „okupovaná území“, „hranice z června 1967“. Žijí svým vlastním životem, aniž by se vysvětlovalo, že nešlo o mezinárodní hranice, ale jen o linii příměří z roku 1949, která se další válkou jen posunula.

V listopadu uplyne 100 let od vydání Balfourovy deklarace, prvního politického dokumentu, který Židům přislíbil národní domovinu. Je tak stručná, že ji lze ocitovat v jednom odstavci: „Vláda Jeho Veličerstva pohlíží příznivě na zřízení národní domoviny židovského lidu v Palestině a vynasnaží se, aby tohoto cíle bylo dosaženo, přičemž se jasně rozumí, že nebude učiněno nic, co by mohlo poškodit občanská a náboženská práva existujících nežidovských společenství v Palestině nebo práva a politické postavení Židů v jakékoli jiné zemi,“ napsal 2. listopadu 1917 britský ministr zahraničí Arthur Balfour. Ale zároveň je to deklarace tak třeskutá, že poznamená celý rok 2017.

Na pozadí těchto dvou událostí se budou odehrávat i tak zásadní novinky, jako je nástup prezidenta Donalda Trumpa do Bílého domu 20. ledna.

OMLUVIT SE ZA BALFOURA?

Ano, spíše události než výročí, neboť události se z nich stávají už teď. Je to dáno tím, že na obě data se dívají Izraelci a Palestinci zcela protichůdně. Zejména Palestinci se je snaží aktivně využívat, neboť v nich spatřují šanci.

Ministr zahraničí Rijád Málíkí už v červenci prohlásil, že Palestinská samospráva bude za Balfourovu deklaraci Velkou Británií žalovat u mezinárodní justice. Deklarace prý „dala lidem, kteří sem nepatří, něco, co jim nepatřilo“ (rozuměj: Židům palestinskou půdu). V září to dále rozvinul prezident Mahmúd Abbás na Valném shromáždění OSN: žádá dnešní britskou vládu, aby se za Balfourovu deklaraci omluvila, vzala na sebe historickou, právní, politickou,

hmotnou i morální odpovědnost za nespravedlnosti a křivdy, jež Palestině deklarace přivodila, a jejich důsledky napravila aspoň tím, že uzná palestinský stát.

Premiér Benjamin Netanjahu na to reagoval spíše s humorem. Řekl, že Palestinci by mohli rovnou žalovat také Írán (za deklaraci perského krále Kýrose, která umožnila návrat Židů z babylonského zajetí) či Abrahama (za to, že od

Mapa současného Izraele. Foto archiv.

jednoho obyvatele Hebronu koupil pozemek s jeskyní Machpela).

Ale jiní to berou vážněji. Třeba Alona Ferberová v týdeníku *Newsweek*. V dlouhém článku cituje palestinského vyjednavče Saíba Irikáta, jenž se k Balfourově deklaraci vyslovil v listopadu: tvrdí, že aby bylo možné nastolit mír mezi Izraelem, Palestinou a zbytkem světa, je třeba cítit spravedlnost (rozuměj: odsoudit deklaraci), a že Bri-

tánie se nemůže trvale zříkat své odpovědnosti za Palestinu (rozuměj: musí uznat palestinský stát). Ferberová ale připomíná, že Balfourova deklarace nebyla jediným dokumentem, který si pohrával s nároky Arabů a Židů. Do stejné ligy patří i britské jednání s šejchem Husajnem v Mekce či Sykesova–Picotova dohoda o hranicích po pádu osmanské říše. „Neměli by sionisté žádat omluvu za území přislíbené dvakrát?“ ptá se Ferberová. „A když už by se Británie měla omlouvat, neměla by se omluvit za všechny tři dokumenty?“

Ambiciózní společný jmenovatel dal tomu všemu prezident Abbás, když řekl, že rok 2017 by měl ukončit okupaci. Možná uvažuje takto: 100 let po Balfourově deklaraci a 50 let po šestidenní válce mají Palestinci nárok na dividendu, aniž by pro ni museli něco udělat – třeba uznat legitimitu židovského státu. Bude záležet na postoji Británie k případné omluvě. Raději si ani nepředstavovat, že by byl britským premiérem někdo jako Jeremy Corbyn.

PALESTINCI BEZ STÁTU

Sám Izrael se změnou vlastního postoje nepočítá – spíše se změnou kurzu ve Washingtonu. Prostě s tím, že prezident Trump nebude demonizovat židovské osady na Západním břehu tolik jako předchozí administrativy.

Během osmi let éry Baracka Obamy platilo, že zmrazení výstavby v osadách je podmínkou jednání či budoucího míru. Teď už to asi tolik platit nebude. Premiér Benjamin Netanjahu svůj postoj popsal, když přijal italského prezidenta Sergia Mattarellu: „Obracel jsem se na prezidenta Abbáse i na Hamás a říkal jim: „Uznáte židovský stát, když vyřešíme problém s osadami?“ A oni že ne, neboť skutečný problém osadnictví představují osady Tel Aviv, Jaffa, Haifa, Akko.“ (Rozuměj: ne osady na okupovaném Západním břehu, ale židovské osídlení v samotném Izraeli.)

Ale jedna věc se v izraelské debatě mění. Čtvrtstoletí platilo heslo „řešení v podobě dvou států“ – vize suverénního Státu Palestina vedle Státu Izrael – za hotovou věc, i když cesta k ní bude složitá a dlouhá. Teď už to neplatí. Z politiků to řekl v reakci na Trumpovo zvolení Naftali Benet: „Éra palestinského státu skončila.“ Takový postoj budí samozřejmě otázku: Jak bude vypadat soužití na území, kde polovina obyvatel ztratí sen o cestě ke státnosti a už teď pokládá Izrael za nepřítele? Ale tahle otázka zatím na přetřes nepřichází.

ZBYNĚK PETRÁČEK

VYLÉTÁ PTÁČEK...a další události

/Vybráno z českých médií/

Proti krajní pravici míří nový rakouský projekt Memento. S chytrým telefonem si můžete projít centrum Vídně a zjistit, kde všude bydleli Židé, než je nacisté z města deportovali do koncentračních táborů. Nová webová stránka Memento Wien je optimalizovaná pro smartphony a tablety. Umožňuje vyhledávání podle jmen nebo adresy. „Stačí natukat memento.wien a objeví se interaktivní plán města. Pomocí GPS telefon najde vaši pozici a ukáže vám bývalé adresy židovských obyvatel v okolí,“ potvrzuje Wolfgang Schellenbacher, který za celým projektem stojí. Na přelomu 19. a 20. století byl ve Vídni poměrně silný antisemitismus. Ztotožňoval se s ním i tehdejší starosta města Karl Lueger. Podle Wolfganga Schellenbachera už se ale rakouská metropole s touto historickou kapitolou naučila zacházet. „Od osmdesátých let, od takzvané Waldheimovy aféry, v Rakousku historické vyrovnání s nacismem hodně pokročilo,“ myslí si autor projektu. „Dnes je ale jiná doba, a když chceme využít všechny fotky a dokumenty, které máme, nejde to bez nejnovějších technologií.“ (Týdeník Rozhlas, 5. 12.)

■ Polsko režiséra Romana Polanského do Spojených států k trestnímu stíhání nevydá. Rozhodl o tom polský Nejvyšší soud, který tak zamítl odvolání generální prokuratury. Světznámý filmař čelí v Americe už od roku 1977 obvinění ze sexuálního zneužití mladistvých. Platí tedy loňské rozhodnutí krakovského soudu. Polsko nemůže 83letého režiséra do Spojených států vydat, protože by tím poškodilo jeho práva. Americká prokuratura požádala o vydání Romana Polanského před více než dvěma lety. To přijel do Polska natáčet film o Dreyfusově aféře a objevil se na televizních obrazovkách při slavnostním otevření varšavského muzea dějin Židů v Polsku. (ČRO Radiožurnál, 6. 12.) ■ Tři noví obyvatelé přibyli do oblíbeného betléma loštického řezbáře Jaroslava Beneše. Z lipového dřeva vyřezal trojici osobností, které se letos poprvé půjdou poklonit Ježíškovi. Desítkám postav z celé Hané dělají nyní společnost fotograf Jindřich Štreit ze Sovince, Luděk Štipl, který znamená životní příběhy Židů, a Jarmila Seidlová, jež celý život zasvětila tanci a založila loštický taneční klub. Le-

tošního sedmdesátíka Jindřicha Štreita ztvárnil Jaroslav Beneš s fotoaparátem, z něhož vylétá ptáček. „Jindřich Štreit proslul doma i v zahraničí. Jsem rád, že letos, kdy slaví jubileum, ho mohu zařadit mezi další dřevěné spoluobčany v krajině betlémské,“ řekl řezbář. V betlému má Štreit kolegu, dlouholetého fotografa ČTK Vladislava Galgonka. Svůj betlém

otevřel Jaroslav Beneš veřejnosti už podvacáté. (Olomoucký deník, 7. 12.) ■ *Židé v Dobříši*, tak se jmenuje kniha, která vyšla 6. listopadu 2016 v Dobříši. Publikace zaznamenává historii židovské komunity v Dobříši od poloviny 17. století až do druhé světové války. Autorka knihy Jindřiška Rosenbaumová popisuje soužití dobříšských Židů s většinovým obyvatelstvem, vyjmenovává význačné dobříšské občany židovského původu, připomíná jejich osudy a upozorňuje na přínos židovských podnikatelů pro rozvoj města. Ten je nejlépe symbolizován faktem, že to byli právě Židé, kdo v Dobříši položili základy rukavičkářského průmyslu. Text je doplněn mnohdy unikátními historickými fotografiemi a dokumenty. Publikace je v prodeji za 100 korun v prostorách Infocentra Dobříš. (Berounský deník, 7. 12.) ■ Advokát Petr Kočí nemusí zaplatit stotisícovou pokutu za to, že řekl o soudním znalci Michalu Mazlovi, že nemůže objektivně posuzovat ultrapravicové radikály, jelikož je Žid. Podle Městského soudu v Praze zřejmě rasismus k soudu patří. (Respekt,

12. 12.) ■ „Jsem těmito hrubostmi velice rozhořčen,“ tato slova pronesl císař František Josef I. na adresu antisemitismu, jenž v důsledku procesu s Leopoldem Hilsnerem zmítal českými zeměmi, ve vídeňském Hofburgu 11. prosince 1899. Vyvolala velkou odezvu soudobého tisku, přestože nebyla nijak plánována. Císař je vyřkl spontánně při audienci u příležitosti udělení zlatého kříže za zásluhy českému rabínovi Alexandru Kischovi (1848–1917) a reagoval jimi na rabínovu poznámku, že Židé „mají nyní těžké dny“. Kisch, vyznamenaný za 25leté působení ve funkci polního rabína, pocházel ze staré pražské rodiny. Studoval v Židovském teologickém semináři a na Univerzitě ve Vratislavi, v roce 1871 pak získal doktorát z filozofie na Univerzitě v Tübingenu. Od roku 1874 se stal postupně rabínem v Mostu, Curychu a Mladé Boleslavi. Roku 1886 definitivně zakotvil v Praze, kde až do své smrti působil jako rabín Maiselovy synagogy a obecní rabín. Byl oblíbeným učitelem náboženství a vyhlášeným kazatelem – jako první židovský duchovní začal v polovině 80. let 19. století kázat v Praze česky (Lidové noviny, 15. 12.) ■ Izraelský velvyslanec Gary Koren v Praze končí a přesouvá se za velkou moskevskou výzvou. „Výkony izraelských velvyslanců tady byly vždy srovnávány s Arthurem Avnonem, ale troufnu si říct, že odted budou naopak poměřovány s Gary Korenem,“ připomíná Robin Böhnisch, předseda sněmovní skupiny přátel Izraele, oblíbeného velvyslance, který v Česku působil v letech 2001 až 2005. Koren však byl podle něj ještě úspěšnější. Poslanec si na svou stranu získal i tím, že dával najevo, jak moc se mu tady líbí. Často prý ve volných dnech jezdil s batochem po České republice na výlety – třeba do Prachovských skal. „Oficiálně i neoficiálně navštěvoval také regiony, což politici oceňovali,“ uvádí také Böhnisch z ČSSD. Obliba Izraele, k níž Koren přispíval, se projevovala často i v praxi přímo ve Sněmovně. Loni, když přijala velmi ostré usnesení proti iniciativě Evropské unie, která zavedla nová pravidla pro označování zboží z izraelských osad. Letos zase, když vyzvala českou vládu k protestu proti kontroverzní rezoluci organizace UNESCO na téma Jeruzaléma. V obou případech Gary ve Sněmovně poslancům osobně za podporu děkoval. (MF Dnes, 16. 12.)

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

Dne **30. ledna** uplyne **55 let** od úmrtí historika umění a vysokoškolského pedagoga **PAULA FRANKLA** (22. 4. 1878 Praha–30. 1. 1962 Princeton, New Jersey). Narodil se do prominentní německy mluvící pražské rabínské rodiny Spirů-Franklů. Po studiích na pražském německém gymnáziu absolvoval techniku v Mnichově a v Berlíně. V německé metropoli se seznámil s řadou významných osobností z řad umělců a intelektuálů – do okruhu jeho přátel patřil i další pražský židovský rodák, psycholog Max Wertheimer. Od roku 1908 studoval Frankl v Mnichově filosofii, dějiny umění a historii. Tamtéž působil v letech 1914–1920 jako soukromý univerzitní docent. Poté byl jmenován profesorem na Univerzitě v Halle, z tohoto postu byl roku 1934 vyhozen nacisty a o čtyři roky později se mu podařilo emigrovat do USA. Jeho tamní začátky byly velmi těžké, protože ač mluvil sedmi jazyky, anglicky ne. Pomohl mu opět jeho přítel Max Wertheimer a Frankl získal místo pedagoga na prestižní Univerzitě v Princetonu. Jeho manželka a pět dětí přežily válku (jedna z jeho dcer dokonce zázračně přečkala přímo v Berlíně). Frankl, který v době vojenské služby konvertoval ke křesťanství, patřil mezi uznávané znalce zejména středověké architektury.

V lednu uplyne **80 let** od zániku spolku vysokoškolských sionistických studentů v Praze, který po většinu své existence nesl jméno **BAR KOCHBA**. V době před první světovou válkou se jednalo o nejlivnější sionistický spolek v českých zemích. Vznikl transformací ze spolku Makabi, který byl založen roku 1893 na popud ruskými mluvícími studenty, kteří těžce nesli sílící antisemitismus německých nacionalistických pražských studentů. Až v roce 1899 došlo na oficiální přejmenování spolku na Bar Kochba.

Vedle německy mluvících sionistických studentů z pražské Německé univerzity byla mezi členy i řada česky mluvících sionistů, kteří měli dokonce v organizaci po jistou dobu zásadní slovo. Důkazem toho budiž i skutečnost, že předsedou Bar Kochby byl Alfréd Löwy. Roku 1903 se však situace změnila a ve vedení spolku získali převahu německy mluvící sionisté v čele s Hugem S. Bergmanem a jeho bratrem Arthurem, Hansem Kohnem, Felixem a Robertem

Weltschovými, Hugem a Leem Hermannovými, Oskarem Epsteinem a dalšími. Řada těchto studentů se později stala vůdčími osobnostmi mezinárodního sionismu v době mezi světovými válkami.

Programem Bar Kochby byl kulturní sionismus. Pro jeho rozvoj konal spolek řadu přednášek o židovské historii, literatuře či filosofii. Podpořil ho i Martin Buber, který v Praze přednášel hned třikrát. Členové Bar Kochby stáli také u zrodu sportovního a hudebního židovského klubu, spolků pro středoškoláky, dívky a absolventy univerzity. Roku 1910 ovládli členové Bar Kochby i klíčový sionistický týdeník *Selbstwehr* (Sebeobrana).

Ve 30. letech 20. století začal spolek z mnoha důvodů slábnout, zejména kvůli narůstajícímu antisemitismu a s tím spojenou emigrací řady Židů z Československa. Definitivně Bar Kochba ukončil činnost na počátku roku 1937.

V loňském roce jsme opomněli připomenout významné výročí, a sice že před **30 lety, 16. listopadu 1986**, tragicky (utopením) zemřel význačný český historik, hebraista a historiograf **JAN HEŘMAN** (3. 12. 1933 Praha–16. 11. 1986 Praha).

Vystudoval historii a archivnictví na Karlově univerzitě v Praze. Jako první uspořádal archiv jak pražské obce, tak všech židovských obcí v Čechách a na Moravě, jež byly za války svezeny do Židovského muzea. Roku 1965 založil a do roku 1971 vedl časopis *Judaica Bohemiae*, jenž se za jeho redakce stal mezinárodně uznávaným odborným periodikem. Sám v něm pravidelně publikoval příspěvky o českém židovském společenství ve středověku a raném novověku, soustředil se na sociální a ekonomickou historii, demografické studie a studie náhrobních nápisů na židovských hřbitovech. V roce 1968/1969 v době pražského jara a po ruské invazi pobýval na studijním pobytu na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. Ačkoli mohl zůstat a pokračovat zde v práci, odmítl a vrátil se domů k práci ve Státním židovském muzeu, odkud však musel roku 1975 odejít. Až do své předčasné smrti v roce 1986 musel pracovat jako technický nemocniční fotograf. Jeho práce *Pražské synagogy* (1970), *Staronová synagoga a Starý židovský hřbitov* (1972) či *Židovské hřbitovy v Čechách a na Moravě* (1980) patří dosud k ceněným publikacím.

(ra, am)

SERENA FEUERLICHTOVÁ (1922–2016)

Tihje nišmata crura bicror hachajim. Kéž je její duše pojata do svazku života. To přání, které se objevuje na každém židovském hrobě, chce především vyjádřit přesvědčení, že život ve svém podstatném smyslu úmrtím nekončí, nebo alespoň končit nemusí. Ale je v něm rovněž vyjádřen vztah k životu jako k hodnotě, která je přes veškeré utrpení, které ho nerozlučně doprovází, hodnotou pozitivní a zásadní. Chuť žít, spojená s nadějí na záchranu z toho zlého, co nás obklopuje a ničí, je síla, kterou se doposavad nepodařilo ze světa odstranit a která stále ještě přispívá k tomu, že náš svět je obyvatelný. Člověk nemusí být ani vědec, ani filosof, aby se na této síle mohl podílet, musí být ale člověkem, tím, kdo v sobě cítí *nišmat chajim*, dech života, díky kterému se stal *nefeš chaja*, živou duší.

Jednu takovou živou duši jsem znal. Jmenovala se Serena Feuerlichtová. Byla živou duší svého manžela a rodiny a byla také po léta živou duší naší obce. Byla přímá a opravdová, ve svých častých komentářích obecního dění přesná, často hodně vtipná a také pohotová. Snažila se pomáhat, tam kde bylo třeba, a že občas řekla pravdu někomu, kdo o to ani moc nestál, mluví spíš pro ni než naopak. Měla také poměrně výraznou tendenci organizovat věci a záležitosti ve svém okolí tak, jak si myslela, že mají být, a hodně pro to dokázala udělat. Ani tím nemusel být každý, koho se to týkalo, na sto procent nadšen. Ale právě to je úkol a poslání živé duše, že oživuje a animuje a vnáší pohyb a život tam, kde hmota ze své podstaty tíhne k nečinnosti.

A byla také skvělou kuchařkou, dokázala uvařit pro celou obec a její tvarohové buchtičky neměly a nemají konkurenci.

To zlé, co ji v životě potkalo, by dokázalo zlomit tři životy, ale ne ten její. Když na ni myslím, vidím ji stát v modrých šatech a s nákupní taškou na chodníku před židovskou radnicí, jak čeká na sanitku, aby pak doprovázela manžela na pravidelné ošetření do nemocnice. Po jeho smrti tam stávala také, jako by čekala, kdy se vrátí.

V neděli 4. prosince se k němu vrátila po dlouhém čekání ona. Mnohým z nás ukázala v praxi, a to je mnohem těžší než v úvahách a předsevzetích, že člověk se dokáže vyrovnat se svým údělem a naplnit svůj život, pokud zůstává tím, co mu bylo svěřeno s dechem života, živou duší.

Tihje nišmata crura bicror hachajim.

Jiří Daniček

Ján Vilček

LÁSKA A VĚDA / PAMĚTI

■ Kniha paměti mikrobiologa Jána Vilčeka (nar. roku 1933 v Bratislavě) předkládá dobrodružný životní příběh. Jako dítě židovských rodičů byl v ohrožení života v době fašistické Slovenské republiky, s pomocí rodičů však přečkal toto těžké období bez úhony. Při studiu na lékařské fakultě bratislavské univerzity se začal zajímat o výzkumné programy a to určilo jeho další cestu. Nejdříve do Virologického ústavu v Bratislavě a odtud dále do světa. Jeho vědecká kariéra se naplno rozvinula ve Spojených státech amerických, když ho jako československého emigranta bez peněz zaměstnala Newyorská univerzita. Tam – ve vlastní laboratoři – se vydal na dobrodružnou cestu objevování, na jejímž konci stál nový lék s názvem Remicade, účinný na řadu dosud obtížně léčitelných chorob, mj. na Crohnovu chorobu. Ján Vilček věnoval své univerzitě část svých příjmů z licence a prodeje léku a založil nadaci, rovněž financovanou z příjmů licence, která podporuje mladé vědce i mladé umělce (rozhovor s autorem jsme otiskli v *Rch* 7/2008). Úryvek paměti přináší též nová *Židovská ročenka*.

Vydalo nakl. Prostor v Praze, z angličtiny přeložila Kateřina Harrison Lipenská. 320 stran, dop. cena 347 Kč.

Israel Finkelstein

ZAPOMENUTÉ KRÁLOVSTVÍ

■ Ačkoli bylo severní izraelské království po většinu svého trvání mnohem mocnější a rozvinutější než sousední království judské, nedostává se mu v hebrejské Bibli ani v moderním bádání zdaleka takové pozornosti jako Judsku. Nová kniha telavivského historika a archeologa Israele Finkelsteina jako první přináší souhrnný popis dějin a archeologie severního Izraele od mladší doby bronzové až po jeho pád v roce 720 př. o. l. a dobu následující. Zaměřuje se především na počáteční fáze dějin severního království. Výklad využívá poznatků jak z nejnovějších archeologických výzkumů, tak starověkých textů Blízkého východu i textů biblických. Kniha je již třetím autorovým dílem vydaným v češtině.

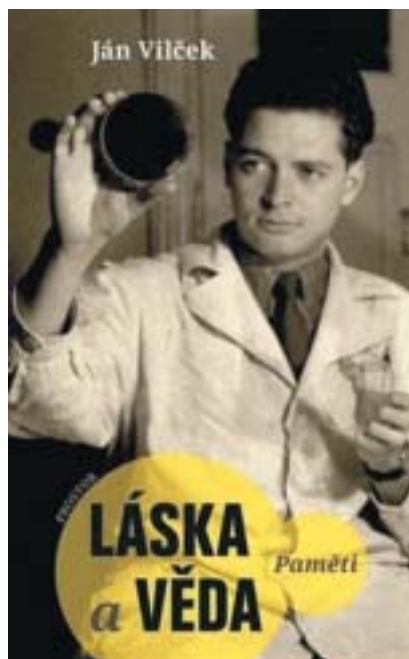
Vydalo nakl. Vyšehrad roku 2016, z angličtiny přeložila Marie Čapková. 232 stran, dop. cena 288 Kč.

Seth M. Siegel

BUDIŽ VODA

■ Podle prognóz americké vlády bude čtyřicet z padesáti států USA, společně s šedesáti procenty celého povrchu zeměkoule, brzy čelit alarmujícím rozdílům mezi množstvím dostupné vody a rostoucí poptávkou po ní. Pokud nezačneme problém řešit, čeká

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

nás zvyšování cen potravin a zpomalení ekonomického růstu, což pravděpodobně povede i k větší politické nestabilitě. Kniha *Budiž voda* ukazuje, v čem může Izrael sloužit jako příklad dalším zemím při předcházení nejhorším krizovým scénářům. Přestože šedesát procent izraelského území tvoří poušť, tato země nejenže dokázala vyřešit vlastní problémy s vodou; má jí dokonce nadbytek. Izrael dodává vodu sousedním zemím – každodenně jí zásobuje palestinská území a Jordánsko. S ohledem na nedávné ničivé požáry, které postihly území Státu Izrael, se autor a český vydavatel rozhodli z výnosů prodeje knihy finančně podpořit nápravu škod, prevenci a opětovné zalesnění spálených oblastí.

Vydalo nakl. Aligier v Praze roku 2016, z angličtiny přeložila Hana Škapová. 382 stran, dop. cena 369 Kč.

IZRAELSKÁ KULTURA V LEDNU

■ *B/olero*: 18. a 19. 1. od 20.00 uvede Nová scéna Národního divadla v Praze představení *B/olero* od světznámého izraelského choreografa Ohada Naharina či ukázkou vystoupení *Reen* a *Wind-up*, na kterém spolupracoval další významný izraelský choreograf a muzikant Amos Ben Tall. *B/olero* je i součástí představení, které uvádí 15. 1. a 17. 1. ostravské divadlo Myron (spolu s choreografiemi J. Galiliho a J. Kyliána).

■ *Bulharská rapsodie*: 26. 1. od 20.30 se v kině Pilotů (Praha 2) koná česká premié-

ra filmu *Bulharská rapsodie* natočeného v izraelsko-bulharské koprodukcii (r. 2015 byl nominován na Oscara). Na premiéru přijde i režisér Ivan Nitchev. Film vypráví příběh milostného trojúhelníku dospívající mládeže za druhé světové války.

ŽID A ZDRÁV

■ Ve středu 11. 1. se v Café jedna (Veletřní palác, Dukelských hrdinů 47, P 7) od 18.30 do 20.00 koná další díl cyklu setkání výjimečných osobností českého veřejného prostoru *Jsem Žid a zdrav*. Tentokrát přijali pozvání moderátor a herec Jan Kraus a režisér Jiří Ornest. Moderuje Irena Kalhousová, vstup zdarma.

ACHICH V LIBERCI

■ Liberecké divadlo F. X. Šaldy uvedlo v prosinci premiéru nové hry dramatika, režiséra a spisovatele Arnošta Goldflama nazvanou *Achich*. Za tím povzdechem v názvu se skrývá strhující vtipná i smutná, ironická i vážná férie o jednom mladém židovském muži, který prochází napříč dějinami 20. století. Rozmlouvá jak s těmi, kdo nepřežili holokaust, tak s těmi, kdo měli to výjimečné štěstí a nezahynuli. Stále se však pohybuje v kruhu rodinném a řeší svůj vlastní život, který pro něj naplno začal, když v našich zemích vládli takzvaný socialismus, jak se kdysi říkalo, reálný. V lednu lze zhlédnout představení 11. a 25. 1. od 19 hodin.

STANICE VLTAVA: ŽIDOVSKÉ PAMÁTKY JIŽNÍ MORAVY

■ Český rozhlas Vltava uvede dne 27. 1. od 20 do 22 hodin v rámci večera ke Dni památky obětí šoa a předcházení zločinů proti lidskosti premiéru 11. dílu pořadu *Synagogy Čech, Moravy a Slezska*, věnovanou židovským památkám Strážnice, Břeclavi a Mikulova.

V pořadu zazní hudba skladatele Karla Goldmarka, který prožil své dětství v jihomoravském Bzenci, jednu z písní k šabatě natočenou v synagoze v Mikulově přednese česko-židovsko-kanadská zpěvačka Lenka Lichtenberg. Stejně jako ve všech moravských pořadech tohoto cyklu je průvodcem historik a dlouholetý památkář architekt Jaroslav Klenovský.

LABYRINTEM NORMALIZACE ON-LINE

■ Dne 15. 9. 2016 se konalo ve spolupráci s Ústavem pro studium totalitních režimů kolokvium nazvané *Labyrintem normalizace. Židé v Čechách a na Moravě 1969–1989*. Obrazový a audiovizuální záznam z celého dne lze nyní zhlédnout na adrese: <http://www.ustrcr.cz/cs/labyrintem-normalizace>.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, P 1, velký sál)

Káva o půlčtvrté

■ V úterý **10. ledna** uvítáme novinářku, redaktorku a moderátorku **Barboru Tachecí**.

■ V pondělí **23. ledna** mezi nás zavítá bývalý člen týmu prezidenta Václava Havla a velvyslanec ve Francii a Monaku **Pavel Fischer**.

■ Kavárna otevírá vždy v 14.30, beseda začíná přesně v 15.30 hodin. Kávu o půl čtvrté připravil a moderuje Honza Neubauer.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽM V PRAZE**

(Auditorium, Maiselova 15, 3. patro)

■ 16. 1. v 18.00: **České kořeny izraelské funerální architektury**. Přednáška architektka Daniela Zisse doprovázená bohatým obrazovým materiálem připomene osobnost izraelského architekta Ašera Chirama (roz. Zikmund Kerekes, 1897–1973), budapeštského rodáka, který ve 20. a 30. letech 20. století žil a projektoval v Československu. D. Ziss se zaměří na jeho československé realizace, archeologický výzkum a jedinečný konceptuální přístup při navrhování vojenských hrobů, hřbitovů a památníků v Izraeli. Vstup volný.

■ 24. 1. v 18.00: **Nechte mě být, jaká jsem** – životní příběh Anne Frankové. Představení nové putovní výstavy o Anne Frankové. Výstava vypráví její životní příběh, třetina panelů je věnována příběhům dnešních mladých lidí. Cílem je ukázat roli předsudku a cestu k vyloučení, či dokonce k diskriminaci. Výstavu připravilo amsterdamské muzeum Dům Anne Frankové a ŽMP bude od února koordinovat putování její české verze po tuzemských institucích. Vstup volný.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče**: 8. 1. ve 14.00: **Lviček Arje se učí hebrejskou abecedu**. Lviček Arje se učí psát. Piše husím brkem hebrejská písmenka. Arjeho učitelka vám dá sešit a brko a naučí vás, jak se hebrejsky podepsat a napsat krátkou větu. Prohlídka: Maiselova synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč.

■ Výstava v prostorách OVK: **Pochod po stopách hrdinů**. Fotografie Jindřicha Buxbauma. Do 19. 1. 2017. Od 25. 1. do 31. 1. 2017: **Nechte mě být, jaká jsem**. Výstava o Anne Frankové. Po–čt 12–16, pá 10–12, během večerních programů a po domluvě.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽM V PRAZE**

(Maiselova synagoga – Maiselova 10, P 1.)

■ 5. 1. v 19.00: **Canticum Salomonis**. Koncert renesanční a raně barokní hudby souboru More Maiorum. Mezi autory, jejichž díla zazní, jsou G. Buonamente, G. A. Berto-

**KULTURNÍ
POŘADY**

li, F. da Milano; G. Pierluigi da Palestrina, G. Bassano, Diego Ortiz, T. L. de Victoria, G. B. Bovicelli, J. Clemens non Papa, A. Piccinini, G. G. Kapsperger aj. Vstupenky na koncert je možno zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním a rezervačním centru ŽMP (Maiselova 15, Praha 1), v síti Ticket Art a na webových stránkách ŽMP. Vstupné 230 Kč / 150 Kč.

■ 10. 1. v 18.00: **Trump přichází. Máme se ho bát?** Co budou znamenat prezidentské volby v USA pro situaci na Blízkém východě se zaměřením na Izrael? Jak zvolení Donalda Trumpa ovlivní evropské nacionalisty? Na tyto a další otázky se v rámci projektu *Diskuse v Maislovce* pokusí odpovědět ředitel Občanského institutu Roman Joch a komentátor české verze časopisu *Newsweek* Daniel Anýž. Moderuje publicistka Irena Kalhousová. Vstup volný.

■ 12. 1. v 18h: **Setkání se spisovatelkou Zuzanou Dostálovou – vzpomínka na prozaika a režiséra Zena Dostála**. S dcerou Z. Dostála, spisovatelkou Zuzanou Dostálovou, bude rozmlouvat filmová historička a novinářka Alice Aronová. Hovořit se bude o jeho práci na Barrandově v čase totality, spolupráci s režisérem Karlem Kachyňou, jeho samostatné porevoluční tvorbě (filmy *Král kolonád* a *Golet v údolí*), ale i o působení na pražské židovské obci. Během večera Z. Dostálová rovněž představí svou novou knihu *Proč všichni odcházejí* (Togga, 2016), autobiografickou novelu o svém dětství. Večer bude doprovázen ukázkami z filmů Zena Dostála. Vstup volný.

■ 18. 1. v 18.00: **Židovství za normalizace. Večer s rabínem Karolem Sidonem**. Když po sovětské okupaci Československa v srpnu 1968 začala tzv. normalizace, žila pražská židovská obec pod dohledem Státní bezpečnosti. Pozdější rabín Karol Sidon byl tehdy nežádoucí spisovatel a později též signatář Charty 77. Vzpomíná, že „měl dva estébáky, jednoho kvůli chartě, druhého kvůli židovství“. Jaký byl život židovské obce v „husákovském“ režimu? S vrchním zemským rabínem bude mluvit publicista a dokumentarista Adam Drda. Vstup volný.

■ 31. 1. v 18.00: **Hans Küng: Židovství**. Představení prvního českého vydání (Barrister & Principal, 2016) klasické práce švýcarského teologa a polyhistora Hanse Künga, tvořící první díl trilogie věnované třem abrahamovským náboženstvím: židovství (1991), křesťanství (1994) a islámu (2004). Autor podrobně a poučeně charakterizuje židovské

náboženství zejména z teologické, historické a politické perspektivy. Knihu v dnešní perspektivě a její kontext v rámci křesťanské tematizace judaismu představí autor doslovu, bývalý velvyslanec ve Státě Izrael Jiří Schneider, religionista Pavel Hošek (ETF UK) a lingvista, překladatel a redaktor knihy Vladimír Petkevič. Kniha bude na místě k prodeji. Vstup volný.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ**

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ 10. 1. v 17.00: **Mám se v Terezíně velice dobře...?** Arteterapeutická vernisáž k dětským kresbám, které vznikly v rámci soutěže vyhlášené Památkem Terezín. Podvečer, ve kterém se každý může navrátit k tomu, co je mu přirozené a co už téměř zapomněl – kreativní a relaxační činnosti s barvami. Program pro všechny bez rozdílu věku vedou lektorky OVK. Vstup volný.

Výstava potrvá po celý leden.

■ 12. 1. v 18.00: **Dějiny německé židovské literatury**. Germanistka Ingeborg Fialová z FF Univerzity Palackého v Olomouci se bude v úvodní přednášce nového cyklu věnovat dějinám německy psané židovské literatury. Provede posluchače jejími nejvýznamnějšími obdobími od středověku po moderní dobu. Vstupné 30 Kč.

■ 19. 1. v 18.00: **Jak přišli Židé do Finska?** Počátky židovského osídlení Finska jako důsledek politických rozhodnutí a diskriminace, židovské památky ve Finsku a současný život finských židovských obcí budou námětem přednášky Václava Freda Chvátala. Vstupné 30 Kč.

■ 22. 1. v 10.30: **Chala aneb Příběh svátečního chleba**. Na kreativní dílně pro děti s dospělým doprovodem nečeká jenom kulinařský zážitek, ale také povídání o svátku šabat. Dílna se uskuteční v prostorách sálu Turistického a informačního centra ŽOB na brněnském židovském hřbitově v Brně-Židenicích. Vstupné 30 Kč.

■ 24. 1. v 18.00: **Každodennost v městě Brně v meziválečném a válečném období** – Brno jako multietnické a multikulturní město. Přednáška etnologky Jany Noskové bude vycházet z písemných autobiografických materiálů a rozhovorů vedených pomocí metody orální historie. Zaměří se na soužití různých etnických a náboženských skupin v Brně včetně vzpomínek na jeho židovské obyvatele. Vstupné 30 Kč.

■ 31. 1. v 18.00: **Domy věčnosti III – Moravský Krumlov, Dolní Kounice, Ivančice**. Ve třetím pokračování přednáškového cyklu Heleny Bretfeldové o moravských židovských hřbitovech budou představeny tři hřbitovy, které se nacházejí v oblasti jihozápadně od Brna. Vstupné 30 Kč.

LAUDEROVY ŠKOLE V PRAZE

■ **Chanukový bazar:** V půli prosince se konal tradiční chanukový bazar. I letos byla nabídka pestrá – pochoutky a nápoje a studentské výrobky. Pozornost vzbuzovaly hlavně originální interaktivní chanukíji a pojízdná vozítka. Ve třetím patře se mohli účastníci zaposlouchat do autorových čtení. Výtěžek z bazaru bude věnován na odstranění následků listopadových požárů v Izraeli.

■ **Sbírka na pomoc požárem poničené izraelské krajiny:** Při školní sbírce na pomoc požárem poničené izraelské krajiny, již iniciovaly žáčky 4. třídy, se podařilo vybrat 3757 Kč.

■ **Pozvání: 31. ledna** nás čeká tradiční prezentace našich půlročních projektů – tentokrát na téma Domov. Srdečně zveme! (Bližší informace na www.lauder.cz)

KKL: NA POMOC PO POŽÁRECH

■ Požáry v Izraeli jsou sice již uhašeny, ale práce na obnově právě začíná. Stovky lidí ztratily domy, tisíce hektarů lesa jsou zničeny a zdroje izraelských záchranných složek jsou vyčerpány.

Úzce spolupracujeme s našimi partnery v terénu a zjišťujeme potřeby a určujeme priority.

Pokud nám pomůžete, vaše peníze budou použity pro potřeby Izraele takto: 10 milionů dolarů na nákup požárního vybavení, 550 nových hasičských vozidel, každé za 125 000 dolarů, 10 nových hasičských stanic, každá za 1 milion dolarů, umístění samohasicích systémů do postižených národních parků, nové požární pozorovatelné, nouzovou pomoc při zajištění dočasného bydlení a při opravách obydlí a provozoven, prostředky na obnovu lesů.

Pomoci můžete tím, že pošlete jakýkoli finanční příspěvek na náš účet č. 153159 004/2700 vedený u UniCredit Bank. Na stránkách www.kkl-jnf.cz můžete zaslat libovolnou částku přímo do Izraele na pomoc hasičům nebo peníze na zasažení stromů.

Jednorázovou platbou v minimální hodnotě 350 Kč přispějete na výsadbu stromů v Českém lese, který je součástí lesa národů v Jatirském lese. Každý jednotlivý příspěvek představuje vysazení jednoho stromu. Můžete však nechat vysadit více stromů. V případě zaslání jednorázového příspěvku na výsadbu 10 a více stromů obdržíte zdarma, poštou, tištěný certifikát s uvedením svého jména a hodnotou příspěvku. Certifikát můžete také věnovat jako dárek.

■ Více informací podá Zoša Vyoralová na adrese zosa@email.cz nebo telefonu 602 703 653.

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

EKUMENICKÁ MISE KKL

■ Ve dnech **9.–16. 2. 2017** se koná další ročník Ekumenické mise KKL do Izraele. Během týdne navštívíme například národní park Ca-

Mark Podwal: *Tu-bišvat*, 2003.

sarea a Apollonia, Tel Aviv (a přístav Jaffu), Haifu, Tiberias, údolí Hula (místo pravidelných zastávek tažných ptáků u mokřadů), biblická místa u jezera Kineret a samozřejmě Jeruzalém.

Cena včetně letenky, ubytování s polopenzí v hotelích, služby česky mluvící průvodkyně, doprovodu zástupce organizující cestovní kanceláře, pozemní přepravy v Izraeli, aplikovatelného vstupného dle společného programu a příspěvku 300 Kč na výsadbu 1 stromku v určeném areálu KKL činí 29 490 Kč.

■ Přihlášky a bližší informace získáte na adrese zosa@email.cz, tel. č. 602 703 653.

OSLAVA TU BI-ŠVAT

■ KKL-JNF ve spolupráci se ŽO Praha pořádá oslavu svátku Tu bi-švat v sobotu **11. února** od 18.00 (příchod možný od 17.30) v restauraci Šalom, Maiselova ul. 18, Praha 1. Vstupenky v ceně 220 korun budou k dispozici v pokladně na ŽO Praha nebo v kanceláři KKL, Jáchymova 3.

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 8. 1. od 15.00: Nedělní koncert – Martina Hévrová, housle; Patrik Hévr, klavír.

■ 10. 1. od 10.30: Klezmer Mazltov – Elsa Dunajová, Michal Kostiuk a P. Přerovská.

■ 13. 1. od 10.30: Koncert studentů Pražské konzervatoře a Gymnázia a Hudební školy hl. m. Prahy, klavírní spolupráce prof. Věra Langerová.

■ 17. 1. od 10.30: Koncert studentů Gymnázia a Hudební školy hl. m. Prahy ze třídy prof. Jitky Vlašánkové, klavírní spolupráce prof. Hana Louženská.

■ 18. 1. od 10.30: Dopolední koncert – Igor Tausinger – klavír.

■ Výstavy: Co se do *Obečních novin nevešlo III* – fotografie Petra Balajky; Trudi Gill-Heitlinger – grafiky.

PŘEDNÁŠKA

O TEREZÍNSKÉ HUDBĚ

■ Spolek akademiků Židů zve na setkání s paní Mgr. Karlou Štaubertovou, hudební režisérkou, která připravila přednášku s názvem *Hudba, která měla utichnout v Terezíně*. Viktor Ullmann, Pavel Haas, Gideon Klein a Hans Krása (bez Brundibára). Přednáška se bude konat k Mezinárodnímu dni památky obětí holokaustu ve spolupráci s Pražským literárním domem v jejich sídle v Praze 2, Ječná 11 dne **26. ledna 2017** od 18 hodin. *jj*

KRAV MAGA – NOVÉ KURZY

■ Český klub sebeobraně systému krav maga IKMF CZ pořádá ve dnech **14.–15. 1. 2017** víkendovou prezentaci a představení své práce. Akce je určena především zájemcům z řad začátečníků, kteří se chystají začít cvičit v pravidelných třídách a rádi by předtím poznali, co je čeká. V rámci tohoto víkendu budou probíhat jednotlivé tematické přednášky semináře a workshopy pod vedením zkušených a speciálně vyškolených instruktorů. Prostor bude vyčleněn i individuálním dotazům a konzultacím. Celá akce je zdarma, pro účast na zkušebním tréninku je ale třeba včasného přihlášení v našem on-line systému. Informace o nových třídách a přihlašování naleznete na webu www.kravmaga.cz.

INZERCE

■ Student 1. ročníku lékařské fakulty naléhavě hledá ubytování Praze. Prosím, volejte na číslo: 731 278 690 nebo pište: jarek.cienciala@gmail.com.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM HLEDÁ EXTERNISTY

■ ŽMP hledá spolupracovníky/ce pro orálně-historickou sbírku Rozhovory s pamětníky na spolupráci při prepisech nahraných svědectví a následně editační práci (v českém či anglickém jazyce). Zájemci mohou kontaktovat kurátorku sbírky Pavlu Neuner – pavla.neuner@jewishmuseum.cz.

ŽNO BRATISLAVA

V **januári** srdečne blahoželáme našim členom: pán Tomáš Ascher – 81 rokov; pani Ing. Zuzana Bartová – 83 rokov; pani Božena Beerová – 91 rokov; pani Katarína Ing. Bendová – 88 rokov; pani Marta Dánayová – 71 rokov; pani Zuzana Dolejšiová – 65 rokov; pani Mgr. Ružena Färberová – 65 rokov; pán RNDr. Ľudovít Fischer – 77 rokov; pani Eva Fundárková – 83 rokov; pani Agneša Horská 93 – rokov; pán MUDr. Stanislav Konta – 55 rokov; pán PhDr. Tomáš Kraus – 71 rokov; pani Denisa Nikodemová – 81 rokov; pán Ivan Novák – 74 rokov; pani Elena Poriezová – 95 rokov; pani Magda Stančíková – 95 rokov, a pani Alžbeta Veselá – 98 rokov. Prajeme dobré zdravie, veľa šťastia a radosti v živote.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V **januári** srdečne blahoželáme: pán Július Koval, nar. 6.1. – 83 rokov; pán Michal Oráč, nar. 8.1. – 67 rokov; pani Yveta Wilmannová, nar. 21.1. – 53 rokov, a pán Jaromír Wolt, nar. – 26.1. – 64 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **lednu** oslavujú své narodeniny: pan Tomáš Balbinder, nar. 28.1. – 57 let; pani Bedřiška Felixová, nar. 17.1. – 82 let; pani Klára Hájková, nar. 8.1. – 40 let; pan Matúš Horvatovič, nar. 4.1. – 22 let; pani Ruth Matiovská, nar. 30.1. – 86 let; Malkah Eva Matysková, nar. 30.1. – 5 let; pani Lenka Neumanová, nar. 7.1. – 36 let; pan Richard Salzman, nar. 20.1. – 40 let; pan Petr Urban, nar. 6.1. – 31 let; Petr Urban, nar. 4.1. – 4 roky, a pan Jan Vlček, nar. 11.1. – 40 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **lednu** oslaví narodeniny: pan Viktor Klein, nar. 2.1. – 70 let; pan Otta Maier, nar. 15.1. – 85 let, a pani Dora Pešková, nar. 15.1. – 96 let. Blahopřejeme.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V **januári** oslaví narodeniny: pán Peter Boček – 70 rokov; pán Marcel Deri – 71 rokov; pani PhDr. Eva Dudová – 57 rokov; pán Ing. Ivan Fried – 80 rokov; pán Ing. Jozef Grunamnn – 71 rokov; pani Magdaléna Kmecová – 92 rokov; pani Eleonóra Šnajdárová – 73 rokov; pani Valentína Krendželáková – 63 rokov; pani Alžbeta Mittelmannová – 63 rokov; pán Pavel Tkáčik – 63 rokov, a pán Ing. Ladislav Krámer – 60 rokov. Prajeme im vše dobré a veľa šťastia a radosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **lednu** oslaví narodeniny pan JUDr. Petr Ptačovský, nar. 29.1. – 75 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **lednu** oslaví životní jubileum: pan Rudolf Buxbaum, nar. 24.1. – 60 let; pani Hana Cvrkálová, nar. 24.1. – 70 let; pan Jiří Fišer, nar. 7.1. – 81 let; pani Jarmila Látalová, nar. 19.1. – 73 let; pan JUDr. Petr Ritter, nar. 20.1. – 67 let; pan Lazar Pinchasov, nar. 22.1. – 66 let; slečna Zuzana Hrbková, nar. 6.1. – 17 let, a slečna Dominika Sedláčková, nar. 3.1. – 22 let. Přejeme hodně zdraví a radosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **lednu** oslaví narodeniny: pani Ingeborg Borošová, nar. 27.1. – 84 let; pani Dagmar Capinská, nar. 29.1. – 66 let; pani Dagmar Pavlíková, nar. 4.1. – 79 let; pani Mgr. Eva Strnadlová, nar. 6.1. – 75 let; pani Libuše Šigutová, nar. 25.1. – 79 let, a pan Ladislav Tůma, nar. 1.1. – 69 let. Přejeme vše dobré do příštích let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **lednu** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Edith Kašparová, nar. 2.1. – 81 let; pani Eva Švecová, nar. 11.1. – 79 let; pan Miroslav Schulz, nar. 12.1. – 69 let; pani Veronika Skalická, nar. 18.1. – 81 let; pan Jiří Ornstein, nar. 19.1. – 80 let; pani Marcela Šimandlová, nar. 20.1. – 75 let, a pan Michael Beck, nar. 28.1. – 74 let. Všem našim jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **lednu** oslavují narodeniny: pani Růžena Blechová, nar. 26.1. – 83 let; pan Toman Brod, nar. 18.1. – 88 let; pan Imrich Feller, nar. 15.1. – 89 let; pani Miriam Fuksová, nar. 23.1. – 88 let; pan Hanuš Gaertner, nar. 4.1. – 91 let; pan Zdeněk Herman, nar. 8.1. – 90 let; pani Hana Hildová, nar. 11.1. – 89 let; pani Judita Horáková, nar. 29.1. – 93 let; pani Věra Jurečková, nar. 13.1. – 94 let; pani Hana Káňová, nar. 26.1. – 87 let; pani Marie Renata Kolínová, nar. 9.1. – 80 let; pani Anna Kunstová, nar. 21.1. – 87 let; pani Marianna Langerová, nar. 6.1. – 97 let; pan Ivan Lefkovits, nar. 21.1. – 80 let; pani Eva Ma-

courková, nar. 27.1. – 86 let; pani Lisa Miková, nar. 31.1. – 95 let; pan Richard Müller, nar. 29.1. – 90 let; pani Markéta Pacovská, nar. 17.1. – 96 let; pan Pavel Pálka, nar. 23.1. – 75 let; pani Zuzana Růžičková, nar. 14.1. – 90 let; pani Frideta Seidlová, nar. 28.1. – 86 let; pani Květa Sládková, nar. 11.1. – 89 let; pan Alfred Ševčík, nar. 21.1. – 82 let; pani Inka Vostřezová nar. 4.1. – 87 let; pan Karel Weiss, nar. 10.1. – 81 let; pan Pavel Werner, nar. 3.1. – 85 let; pani Helena Wiener, nar. 14.1. – 75 let, a pani Alice Wineová, nar. 10.1. – 92 let. Všem oslavenčům přejeme pevné zdraví a osobní pohodu do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Je naší smutnou povinností oznámit, že 4. prosince zemřela pani Serena Sára Feuerlichová ve věku 94 let. Se zesnulou jsme se rozloučili 8. prosince v obřadní síni Nového židovského hřbitova. Obřad provedl vrchní pražský rabín David Peter.

Dne 24. 11. 2016 zemřela pani Elynor Köp-pelová, roz. Schneiderová ve věku 88 let.

Zichronan livracha!

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **januári** sa dožívajú jubilei: pani Ing. Margita Eckhausová, nar. 20.1. – 59 rokov, a pán Mgr. Tomáš Čentík, nar. 20.1. – 30 rokov. Želáme im celého srdca všetko najlepšie, veľa zdravia a pohody v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **januári** majú sviatok narodenín: pani Eva Kozáková, nar. 7.11. – 54 rokov; pani Edita Bakonyová, nar. 8.1. – 91 rokov, a pán MUDr. Tibor Gábor, nar. 14.1. – 90 rokov. Prajeme týmto našim členom dobré zdravie, veľa šťastia a radosti v živote.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **lednu** oslaví své narodeniny: slečna Martina Kirilaková, nar. 8.1. – 38 let; pan Jan Váňa, nar. 14.1. – 41 let; pani Lucie Rolko-Nová, nar. 5.1. – 52 let; pani Anna Mertová, nar. 17.1. – 49 let, a pan Tomáš Štěpnička, nar. 30.1. – 63 let. Přejeme dobré zdraví a hodně radosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **lednu** oslaví své narodeniny: pani Ing. Klára Pcedičová, Ph.D., pani Stanislava Hellerová a pani MgA. Eva Matějčková. Všem jmenovaným přejeme hodně zdraví.

Ad mea veesrim šana!

INZERCE

Energický manželský pár z Prahy uklidí a cokoliv opraví. 100 Kč/osoba a hodina. Zájemci, volejte Rachel, tel. č. 773 233 125.

DEFINICE ANTISEMITISMU

Od roku 2013 chybí na webových stránkách Evropské unie věnovaných agendě boje s rasismem pracovní definice antisemitismu, jak ji roku 2005 přijala berlínská deklarace. Důvodem pro její stažení je zřejmě to, že definice považuje za antisemitský projev mj. popírání práva židovského lidu na sebeurčení (tedy i tvrzení, že existence Státu Izrael je založena na rasismu), uplatňování dvojího metru vůči Izraeli nebo přirovnávání Izraele k nacistickému Německu, což se řadí protiizraelsky naladěných států EU nezamlouvá. Nicméně v loňském roce přijala Mezinárodní aliance pro připomínání holokaustu (mezi vládní agentura sdružující 31 evropských zemí, včetně ČR) svou definici antisemitismu, která se s onou první v podstatě shoduje. Její znění již začalo několik států (například Rakousko či Rumunsko) oficiálně používat v právní praxi. Naposledy se k ní přihlásila britská premiérka Theresa May – odsouhlasila, aby tuto definici antisemitismu přijala i britská vláda.

IZRAELSKÉ RADARY

Vítězem tendru o to, kdo dodá české armádě mobilní radary za již zastaralé stroje sovětské výroby, se stala izraelská státní firma Elta Systems (která vyrábí i protiraketový štít Iron Dome). Elta české armádě nabídla radar EL/M 2084 MMR (Multi Mission Radar, radar pro více rolí). Nové 3D radiolokátory mají zajistit armádě přehled o vzdušné situaci ve výškách 100–3000 metrů, součástí zakázky je zabezpečení logistické podpory po dobu dvacetileté technické životnosti. Kromě Izraelců se do tendru přihlásili i Švédové a Francouzi. Významná část výroby bude v Česku, neboť na zakázce bude spolupracovat pardubická firma Retia.

BIRTHRIGHT PRO MATKY

Řada čtenářů už asi slyšela o několikadenních vzdělávacích zájezdech do Izraele, jichž se mohou účastnit mladí lidé ve věku 18–26 let, kteří jsou Židé a ještě nikdy nebyli v Izraeli (viz Birthrightisrael.com). Organizace Jewish Women's Renaissance Project (JWRP) přišla před osmi lety s nápadem, že takto by do Izraele neměli jezdit jen mladí, ale také mladé matky žijící v diaspoře, které jsou Židovky, ale ve Svaté zemi ještě nebyly a své židovství nevnímají nábožensky. Od roku 2008 se poznávacích a vzdělávacích zájezdů, jejichž cílem je ukázat těmto ženám též hodnoty judaismu, zú-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Navracený obraz Paula Signaca *Port-en-Bessin*, 1883.

částnily již tisíce matek, hlavně z USA, ale významné jsou i pro menší evropské komunity, které čelí silicím antisemitismu, například pro Řecko. Náklady na pobyt platí JWRP spolu s pomocí Státu Izrael, letenky si hradí účastnice.

SIGNACŮV PŘÍSTAV SE VRACÍ

Vídeňský filharmonický orchestr oznámil, že vrátí obraz pointilistického malíře Paula Signaca *Port-en-Bessin* dědicům původního majitele Marcela Kocha. Členové orchestru dílo získali od nacistického policejního úředníka jako odměnu za to, že koncertovali v okupované Francii. Navracení obrazu spadá do snahy Vídeňských filharmoniků vypořádat se s válečným obdobím svého tělesa (včetně toho, že orchestr vyloučil roku 1938 své židovské členy).

ŽIDÉ MEZI NEJVZDĚLANĚJŠÍMI

Dle výzkumu Pewova výzkumného centra patří celosvětově Židé s průměrnou délkou 13 let školního vzdělání k nejméně vzdělaným náboženským skupinám (křesťané dosahují 9 let, muslimové a hinduisté 5,5 roku). Nejméně vzdělaní jsou Židé ve věkové skupině 55–74 let – z nich má 61 procent alespoň nějaký typ pomaturitního studia (globální průměr je 14 procent); ve skupině 25–34 let jsou ženy vzdělanější než muži (70 procent z nich dosáhlo vyššího vzdělání, z mužů „jen“ 57 procent). Nejméně vzdělaní jsou

Židé v Jižní Africe – jejich průměrná školní docházka činí 12 let, vyššího vzdělání dosáhlo jen 29 procent (celkový průměr země je však jen 3 procenta).

PEILLON: KANDIDÁT ZA LEVICI

Zatímco pravicovým kandidátem na prezidenta Francie se stal právník François Fillon, za levicovou Socialistickou stranu hodlá kandidovat na vůdce strany a posléze na prezidenta bývalý ministr školství Vincent Peillon, který má židovský původ. Peillon působí jako zákonodárce v Evropském parlamentu a je známý jako podpůrce palestinské státnosti. V lednových primárkách Socialistické strany se utká se současným premiérem Manuelem Vallsem. Francouzské prezidentské volby se konají v dubnu 2017.

MÍSTO DYLANA PATTI SMITH

Dne 10. prosince se ve Stockholmu konalo předávání Nobelových cen. Čerstvý nositel ceny za literaturu Bob Dylan se z ceremonie omluvil, cenu za něj přijala jeho kolegyně, zpěvačka Patti Smith, která zazpívala jeho píseň *A Hard Rain's Gonna Fall*. Byla ale tak nervózní, že zapomněla text. Požádala orchestr o druhý pokus a sklídila aplaus jinak velmi oficiálního publika. Na závěr své nobelovské řeči, již Dylan do Stockholmu zaslal, uvedl, že během své umělecké dráhy ho nikdy ani nenapadlo a ani neměl čas na to, aby si položil otázku, zda jsou jeho písně literatura. „A tak děkuji Švédské akademii jak za to, že si čas na zvážení této otázky udělala, tak za to, že na ni tak báječně odpověděla.“ (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@epost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 23. 12. 2016.

Cena 20 Kč (0,90 €)